مانیفێستی ئازادیی
یان
بناغە فیکری و سیاسییەکانی دامەزرانی
یەکێتی شۆڕشگێڕانی کوردستان

پێشەکیی

13 ساڵ لەمەوبەر لە کەش و هەوایەکی ئاڵۆز و ئاستەنگی سیاسی و لە قۆناغێکی گەلێ هەستیاری ناوچەکەدا یەکێتی شۆڕشگێڕانی کوردستان پێی نایە مەیدانی خەبات و تێکۆشانەوە. رەنگە بۆ رێکخراوێکی سیاسی کە لە جەرگەی کەش و هەوایەکی ئازاد و بێ مەترسیدا، تێکۆشانی سیاسی خۆی بەڕێوە بەرێ، 13 ساڵ تەمەن ، ماوەیەکی دوور و درێژ نەبێت. بەڵام بۆ هێزێکی سیاسی کوردی کە وڵاتەکەی مەکۆی شۆڕشێکی خوێناوییە و لە ناوچەیەکی ئاڵۆز و پڕ مەترسی و پڕ لە کێشە و ململانێ و بەرتەماحی هێزە ناوچەییەکان ولە ساڵانی پڕ زەبر و زەنگی کۆماری ئیسلامی و دەسرۆیشتوویی دام و دەزگا تێرۆریستییەکانی, توانیویەتی 13 ساڵ درێژە بە تەمەنی شۆڕشگێڕانەی خۆی بدا، ماوەیەکی کەم نیە. بە تایبەتی ئەگەر ئەو هێزە هەر لە رۆژی یەکەمی لە دایکبوونیەوە دۆزی نەتەوەیی کوردی، بە پێناسەی خۆی زانیبێ و هەر سیاسەتێکی کە هەڵیبژاردبێ لە سەر بناغەی پرسی نەتەوەکەی بووبێ؛ بە بێ هیچ لە خۆبایی بوونێ، دەتوانین بڵێین جێگای شانازی کردنە.

یەکێتی شۆڕشگێڕانی کوردستان لە ماوەی ئەم 13 ساڵەدا گەلێ کەند و کۆسپی هاتە رێ و هەوراز ونشێوی جۆراوجۆری بڕی. هێشتا لە قۆناغی گڕوگاڵی سیاسی و رێکخراوەیی خۆیدا بوو، لە گەڵ پیلانی ناجوامێرانەی تیرۆری رێبەرەکەی رووبەڕوو بوو. لە لایان داگیرکەرانی کوردستانەوە هێرشی بێبەزەییانەی کرایە سەر و زیانی گەورە و خەساری مەزنی لێکەوت. بێجگە لەوەش, بەداخەوە پۆلێك لە باشترین کادر و پێشمەرگەکانی بە فیتی کۆماری ئیسلامی و بەدەستی هێندێك لایەنی کوردی بۆ دەسخستنی بڕێ شتی کاتی و بێبایەخ لەبەر پێی پاسدارانی داگیرکەردا, قوربانیی کران و بە ناهەق خوێنیان رژا. بەڵام لە گەڵ هەموو ئەوانە، هەر وا لە گۆڕەپانی خەباتی کوردایەتیدا مایەوە، کۆڵی نەداو هیوای بە دوارۆژی روون لەق نەبوو. لە دوای هەر کەوتنێك هەستایەوەو لە پاش هەر زەبرێك بە گوڕتر لە جاران تێهەڵچوویەوە.

هەر بۆیە لێرەدا هەڵەیە تەنیا، لا لە کەند کۆسپەکان و دژوارییەکانی ئەو 13 ساڵە بکەینەوە. چونکە ئەگەر لە لایەك کەندوکۆسپی بێئەژماری هاتووەتە سەر ڕێ، لە لایەکی دیکەەوە، بەش بە حاڵی خۆی سەرکەوتنی سیاسی و ڕێکخراوەیی بەرچاوی بووە و بێوچان ڕەوتی گەشە و بەرەو پێشچوونی خۆی پێواوە و لە ناو دڵی کۆمەلانی خەڵکی کوردستاندا، وەك هێزێکی کوردستانی جێگـــای تایبـــەت بـــە خـــۆی وەدەســـت هێنـــاوە.بـــە هـــەق یەکێتیشۆڕشگێرانیکوردستان گەلێك زیاتر لە تەمەن و قەوارە و ئیمکاناتی خۆی دەوریگێراوە. ئەو ڕاستییە هەرگیز لە چاوی مێژوو ون نابێ کە ساڵانی 97-98 تەنیا هێزی پێشمەرگەی یەکێتی شۆڕشگێڕانی کوردستان بوو لە قووڵایی خاکی وڵاتدا زەبری لە دوژمنی داگیرکەر دەدا و عارەقە و خوێنی لێدەتکا.

دامەزرانـــدنی یـــەکێتی شۆڕشـــگێڕانی کوردســـتان, وەڵامێکـــی بـــەجێ و بـــەوەختی مێـــژوویی بـــوو بـــۆ پێویســـتییەکانی بزوتنـــەوەی ڕزگـــاریخوازیی گەلەکـــەمان و بەرهـــەمی پێکگەیشـــتنەوەی: گەشـــەی فیکـــری و پێگەیشـــتووی سیاسیلە گەڵ دەرفەتی لەبار و هەڵکەوتووی مێژوویی بوو. بە لەدایکبوونی ئەو هێزە, گوتاری سیاسی و چەمك و دروشمی تازە و جیاواز لەگەڵ حیزب و ڕێکخـــراوە سیاســـییەکانی دیکـــەی ئـــەو پارچـــەیەی کوردســـتان هاتنـــە نێـــو ئەدەبیاتی سیاسییەوە. بە دامەزرانی یەکێتی شۆڕشگێڕانی کوردستان بوو کە چـــەمك و دروشمـــەکانی: "کوردســـتانی بـــوون", "ســـەربەخۆیی و دەوڵـــەت", "فیـــدرالیزم", "بـــەرەی کوردســـتانی", "یەکخســـتنی هێـــزی پێشـــمەرگەی کوردســـتان لەبـــەر یـــەك فەرمانـــدەیی هاوبـــەش" و "دیپلۆماســـی نەتـــەوەیی" و "هەڵکردنی ئاڵای کوردستان", داهات.پێداگرتن لەسەر بایەخە دیمۆکراتی و کۆمەڵایەتییـــــەکانی وەك:ئـــــازادی و دیموکراســـــی،مافەکانیمرۆڤ،ماف و ئازادییـــــەکانیژن،منال ولاوان،ئاشـــــتی و عەدالەتیکۆمەڵایەتی،بەشـــــێکی بنەرەتیدیکە لە باوەر وخەباتی یەکێتیشۆڕشگێڕانیکوردستان بوون.

نابێ لە بیر بکرێ کاتێ یەکێتی شۆڕشگێڕانی گەلی کوردستان دەسپێکی تێکۆشانی ڕێکخراوەیی خۆی ڕاگەیاند،بە داخەوە نە تەنیا کەش و هەوایەکی کراوە وەك ساڵەکانی پاش ڕووخانی ڕێژیمی شا، لە ئارادا نەبوو، بەڵکوو بزوتنەوەی سیاسی کورد لە کوردستانی ڕۆژهەلاَت، کەوتبووە حاڵەتێکی بە تەواوی دیفاعییەوە! ڕژیم هەموو کوردستانی میلیتاریزە کردبوو. شەڕی ئێران و عێراق کۆتایی پێ هاتبوو. بیرۆکەی سات و سەودای دەوڵەتەکانی ئێران و عێراق، لە سەر هێزە سیاسیەکانی ئۆپۆزیسیۆنی نیشتەجێ لە عێراق، بیر و ڕای گشتی کوردی خستبووە گومان و دڵەڕاوکێیەوە. لەو لاشەوە شەڕی چەندین ساڵەی کۆمەڵە و حیزبی دیموکرات و پاشان تێکهەڵچوونەکانی هەر دوو باڵی حیزبی دیموکرات، تووی نائومیدی و دڵساردییان لە ناو دڵی مرۆڤی کوردا چاندبوو. لە بارودۆخێکی ئاوەهادا ، ئاسایی بوو یەکێتی شۆڕشگێڕانی کوردستانیش نەتوانێ بە خێرایی و لە یەك کاتدا بۆ هەموو کوردستان پەل و پۆ بهاوێ. ئەم کارە پێویستی بە پرۆسەیەك بوو. کات و پشوودرێژی پێویست بوو. دەستەی دامەزرێنەری یەکێتی شۆڕشگێڕانی کوردستان هەر لە ڕۆژی یەکەمەوە، دژواری و نالەبارییەکانی کەش و هەوای دەسپێکی تێکۆشانی سیاسی خۆی بە باشی هەست پێکردبوو. بە هۆی هەڵسەنگاندنێکی واقعبینانەوە دەیزانی بۆ ڕێکخراوێکی سیاسی نوێ لە بارودۆخێکدا کە بزوتنەوەی کورد لە حاڵەتی سڕیو پاشەکشەدایە،هەڵدان و گەشەی خێرا کارێکی ئەستەم و زەحمەتە.هەر بۆیە ساڵانی لەدایکبوون و وەسەرپێ کەوتنی یەکێتیشۆڕشگێڕانیکوردستان, ساڵانێکی ئاسایی و لەبار نەبوون. ئەو ساڵانە پڕ بوون لە هەوراز و نشێو و کەند و کۆسپ. بەهۆی داگیرکراویی شار و گوندەکانی ولاَت لە لایان هێزەکانی کۆماری ئیسلامییەوە, ئێستاشی لەگەڵدا بێ قەت ئەو دەرفەتەی بۆ هەڵنەکەوت وەك حیزب و لایەنەکانی دیکەی کوردستان, لانی کەم بۆ ماوەیەك بە ئازادیی چالاکیی سیاسی بەڕێوە بەرێ و ڕاستەوخۆ لەگەڵ کۆمەلاَنی هەراویگەلی کورد کە سەرچاوەی ئەسڵی هێز و تواناکانن, هەڵسوکەوتی هەبێ. پێوەندیی ڕاستەوخۆی بە کۆمەلاَنی خەڵکی

وڵاتەکەمانـــەوە تـــەنیا لـــەڕێی دەســـتە پارتیزانـــەکانی هێـــزی پێشـــمەرگەوە دەسیپێکرد و دوایە تێکۆشەرانی ڕێکخستنە نهێنیەکانیشی پێ زیاد بوو کە دیـارە ئـەوانیش ناچـار بـوون لـە چوارچـێوەی بنـەماکانی خـەباتی نهێنیـدا کاربکەن. چالاکیی دەستە پارتیزانەکانیش کە تا ئێستا درێژەی هەیە، زۆری نەخایاند کە لەگەڵ گیروگرفتی گەورە ڕووبەڕوو بووەوە. دەربەستیی بەرانبەر ئەزموونی کوردستانی باشور و بەتەنگەوە بوونی بەرژەوەندییەکانی کارێکی وای کرد کە تێکۆشان و چالاکییەکانیدژوارتر بێ و بەجۆرێ ڕێکبخرێ کە زیـان بـەو ئەزموونـە نەگەیـەنێ. لـە لایـەکی دیکـەوە بەربـەرەکانی لەگـەڵ تێرۆریزمـــی دەوڵـــەتیی کۆمـــاری ئیســـلامی لـــە کوردســـتانی باشـــور و پووچـەڵکردنەوەی نەخشـە و پیلانـە تێرۆریسـتییە یـەك لـەدوای یەکـەکانی، بەشـێکی زۆر لـە تاقـەت و توانـا و ئیمکانـاتی بـەخۆوە گـرت.تەحـەممول و سارێژکردنەوەی برینەکانیش هێز و وزەیەکی بەرچاویان تێچوو. بەڵام هەر لە ڕۆژی یەکەمەوە لەوە دڵنیا بوو لە بەر ئەوەی پشت ئەستوور بە ڕێبازێکی ڕەسەنی نەتەوەییە، درەنگ یا زوو پەیامەکەی لە ناو دڵی مرۆڤی کورددا جێی خۆی دەکاتەوە. پەیامی پێکەوەنانی کیانێکی کوردی و داماڵینی کۆت و نیری زۆرداریی نەتەوەیی لەم وڵاتە داگیرکراوەدا چۆن دەتوانێ هەژان چێنەکا؟ ئەگەر بانگی سەربەستی و کیانی نەتەوەیی لە وڵاتێکی داگیرکراودا نەتوانێ ببێتە هێزێکی مادی و وڵاتێ نەهەژێنێ، تۆ بڵێی چ خیتابێکیتر بتوانێ هێزی چارەنووسسازی ئەوان بێنێتە مەیدان. پەیام و خیتابی سیاسی یەکێتی شۆڕشگێڕانی کوردستان بۆ ئەو بەشەی نەتەوەی کورد کە ئەمڕۆ بە ئێرانەوە لکێندراوە، شتێکی نامۆ نیە. لە بەر ئەوە دڵنیایە لەگەڵ کرانەوەی بچووکترین دەلاقە، پتر لە هەمیشە بە خۆیدا دێ و گەشە دەکا و ڕەوتی بەرەو پێشەوە چوونی خۆی دەپێوێ.

بە مەبەستی وروژاندنی لایەنەکانی پێوەندیدار بەم ئاسۆیە پرسیارگەلێکی زۆر دەسبەجێ لە ئاستماندا خۆ قوت دەکەنەوە. یەکەم پرسیارێ کە ڕەنگە سەرنجی خوێنەر بۆ لای خۆی رابکێشێ ئەوەیە کە یەکێتی شۆڕشگێڕانی

کوردستان بۆ پێکهات؟ پێویستیەکانی چ بوون و دەستەی دامەزرێنەر هەڵگری کام پەیام و خیتابی سیاسی بوو؟

پێکهێنەری یەکێتی شۆڕشگێڕانیکوردستان، دەستەی دامەزرێنەر بوو. دەستەی دامەزرێنەریش بریتی بوو لە پۆلێ تێکۆشەری سیاسی کە تائەو کات لق و کومیتەی کوردستانی ڕێکخراوێکی سەرانسەرییان پێکدەهێنا. باو بوونی فیکر و ڕێبازی مارکسیسم – لینینیسم لەو سەردەمەدا هۆکارێکی هەرە گرینگ بوو بۆ خۆ دیتنەوەی ژمارەیەکیزۆر لە تێکۆشەرانی کورد لە ڕێکخراوە سەرانسەرییەکاندا. بەڵام ئەزموون و پێداچوونەوەی چەندین ساڵ کارکردن لە ریزی ڕێکخراوی سەرانسەریدا، دەستەی دامەزرێنەری هێنابووە سەر ئەو باوەڕە کە مۆدێلی حیزبی سەرانسەریی تاقیکردنەوەیەکی شکست خواردو و بێئاکامە و ناتوانێ وەڵامێکی روون بۆ دۆزی کورد بێنێتە ئاراوە. لە مودێلی حیزبی سەرانسەریدا، ئەوەی بایەخی پێدەدرێ ، ناوەندە. کوردستان و شۆڕشەکەی لە باشترین حاڵەتدا،بە جوزئێك دەژمێردرێ لە دۆزی ناوەند. هەر کاتیش بە هۆی بوونی جیاوازی لە هەل و مەرج، ناکۆکی لە پێوەندیی ئەم دووانەدا بێتە ئاراوە، ئەوەی فیدا دەکرێ مەسەلەی رەوای گەلەکەمان دەبێ. بە واتایەکیتر دۆزی کورد لە مودێلی حیزبی سەرانسەریدا هەمیشە بە پاشکۆدەژمێردرێ و وەك دیاردەیەکی سەربەخۆ حیسابی بۆ ناکرێ. بۆ دەر بازبوون لەم گرفتە، تووڕ هەڵدانی قاوخ و مودیلی حیزبی سەرانسەری خرایەدەستووری کاری دەستەی دامەزرێنەرەوە. بەڵام ئەم دابڕانە بە هیچ لەونێ نەیدەتوانی تەنیا دابڕانێك لە قەوارەیەك و چۆنیەتی خۆسازدانەوە بێت. هەوڵێك نەبوو بۆ ئاڵوگۆڕێکی روواڵەتی و جێگۆڕکێی ئاسایی، لە قەوارەیەکی تەشکیلاتییەوە بۆ قەوارەیەکیتر. بە پێچەوانەوە ئەم دابڕانە بە مانای دەسپێکی گۆڕانکارییەکی فیکری بنەڕەتی بوو. ماڵاواییەکی یەکجارەکی بوو لە شکڵ و ڕێبازی ئێرانچییەتی و پێداچوونەوەیەکی رەخنەگرانە بوو لە رەوت و تێکۆشانی رابردوو. بۆ دەستەی دامەزرێنەر ئەم هەوڵە بە مانای شۆڕشێکی دیکە بوو. هەر بۆیە ئاسایی بوو نەیدەتوانی تەنیا لە نەقدی مودێلی حیزبی

سەرانسەریدا خۆی قەتیس بکا. بۆیە کار و تێکۆشانی دەستەی دامەزرێنەر، تەنیا بە رەخنە و پێداچوونەوەی رێبازی فیکری و تەشکیلاتی رابردوو نەیدەتوانی کۆتایی پێ بێ. هەر رێکخراوێکی سیاسی جیدی، بە تەمای درێژەیکار و بەرەوە پێش بردنی بەرنامەی خۆی بێ، ناتوانێ تەنیا بە نەقدی رابردوو دڵخۆش بکا.

قۆناغی دووهەمی کاری دەستەی دامەزرێنەر بێنێوبڕ جێگیرکردنی بەدیلێکی فیکری بوو.بەدیلێکیفیکری ئەوتۆ کە ئیلهامدەر و لە خۆگری پرۆژەی سیاسی یەکێتیشۆڕشگێرانیکوردستان بایە. ئەم بیرە ،بیری نەتەوەیی کوردی بوو. ئەو بیرەی سەرەتاکەی بە خانی دەستی پێکرد و بە حاجی قادری کۆیی ژیانێکی نوێی وەبەرخرا و دواتر بووە هەوێنی فیکری گشت راپەڕینەکانی کورد هەتا رۆژگاری ئەمڕۆ. بە ئیلهام وەرگرتن لەو بیرە، دۆزی کورد وەك مەسەلەیەکی سیاسی و پرسی نەتەوەیەکی بێ دەوڵەت هەڵسەنگێندرا،دابەشکراوی و داگیرکراوی نەتەوە و نیشتمانی کورد وهەوڵدان بۆ پێکەوە نانی کیانێکی نەتەوەیی، بەهێزی بزوێنەری گشت راپەڕینەکانی نەتەوەی کورد لە قەڵەم درا کە هەر لە کۆنەوە تا ئێستا لە گشت پارچەکانی کوردستان هەڵگیرساوە. لەم خوێندنەوەیەدا گشت راپەڕینەکانی نەتەوەی کورد دەچنە خانەی بزوتنەوەی رزگاریخوازانەوە و نێوەڕۆکی کێشەکە لە گشت پارچەکانی کوردستان دەبنە یەك مەسەلە. ئەم راستییانە دەستەی دامەزرێنەر دێنێتە سەر ئەو باوەڕە کە گرفتی کورد تەنیا ئەو کاتە دەتوانێ وەڵامی شیاوی خۆی وەربگرێتەوە، کە کورد ببێتە خاوەنی دەوڵەتی سەربەخۆی نەتەوەیی خۆی. بۆ ئەم مەبەستەش یەکێتی شۆڕشگێرانی کوردستان ئەرکی سەر شانیەتی بە گوێرەی وزە و توانای خۆی نوێنەرایەتی ئەو رەوتە فیکری وسیاسیەلە کوردستان بگرێتە ئەستۆ کە چارەسەری یەکجاری کێشەی کورد بە بوونی دەوڵەتی نەتەوەییەوە گرێدەدا. بەڵام هەر لێرەدا پێویستە بڵێین دەستەی دامەزرێنەر لە گەڵ ئەوەی بێ هیچ سڵکردنێك چارەسەرکردنی یەکجاری مەسەلەی کورد، بە بوونی دەوڵەتی نەتەوەییەوە

دەبەستێتەوە، لە گەڵ ئەوەشدا خوێندنەوەیەکی واقعبینانەی هەیە بۆ ژێئۆپۆلۆتیکی کوردستان و پارسەنگی هێز لە دنیای سیاسەتدا بە هێند دەگرێ . هەر بۆیە لە هەر هەنگاوێ کە بستۆکەیەك کورد لە ئامانجی ستراتیژیك نزیك بکاتەوە، پشتیوانی دەکات.ئا لێرەوەیە کە بۆ یەکەمجار لە کوردستاندا فیدرالیسم بۆ چارەسەرکردنی کێشەی کورد لە چوارچێوەی ئێراندا وەك لانی کەمی مافی کورد لەم قۆناغەدا، هەڵدەبژێرێ و تەئکیدی لە سەر دەکا .

لە تێڕوانینی دەستەی دامەزرێنەردا، یەکێتی شۆڕشگێڕان بۆ ئەوەی بتوانێ لە دۆزی نەتەوەیی کورد دا، رۆڵی چالاکانەی خۆی هەبێ، پێویستە خاوەن پێناسەیەکی کوردستانیش بێ. بەو مانایە کە دۆزی نەتەوەیی کورد وەك دیاردەیەکی سەربەخۆ سەیر بکات و هەر سیاسەت و تاکتیکێ کە هەڵیدەبژێرێ لە سەر بناخەی قازانج و بەرژەوەندی نەتەوەیی کورد بێ. بە مەبەستی پراکتیزەکردنی ئەم پرێنسیپە، دەستەی دامەزرێنەر بۆ یەکەم جار لە کوردستانی رۆژهەلاَت بیرۆکەی بەرەی کوردستانی دێنێتە گۆڕێ. لە مەڕ پێویستی پێکهێنانی بەرەیەکی کوردستانی هێز و توانای خۆی دەخاتە گەڕ. لە کەش و هەوای ئەو کاتەدا هێنانە ئارای پرسێکی ئەوتۆ بە پێچەوانەی بارۆدۆخی ئێستا کارێکی ئاسان نەبوو. ئەوەندەی بیر لە پێکهێنانی "بەرەی دژی ئیمپریالیستی" لەگەڵ رێکخراوە سیاسیەکانی ئێرانی دەکرایەوە و ئەوەندەی هێز و توانای کورد بۆ "نێونەتەوەیی کومۆنیستی" بە فیڕۆ دەچوو، بە دەگمەنیش باسێ لە بەرەی کوردستانی نەدەکرا. لە ئەدەبیاتی سیاسی ئەوسای هێزە سیاسیەکانی کوردستانی رۆژهەلاَت بڕوانن، چ دەبینن؟ خۆ سەرقاڵکردن بۆ جێ خستنی"کومۆنیستی کاریگەری" لە کوێ و هەوڵدان بۆ سەرکەوتنی دۆزی نەتەوەیی کورد و بەرەی کوردستانی لە کوێ ؟ ئەو هێزەی دۆزی نەتەوەیی کوردی بە کۆسپی سەرەکی یەکخستنی چینی کرێکار دەزانی و بیری نەتەوەیی کوردی بە"ژاریخاپاندنیکرێکاران وزەحمەتکێشان" لە قەڵەم دەدا، لە کوێ دەیتوانی خۆ لە قەرەی ئەم تەوەرانە بدا. بە کورتی بڵێین

دەستەی دامەزرێنەر بە لە بەر چاو گرتنی هەل و مەرجی ئەوسا داهێنانێکی گرینگی هێنایە ناو فەرهەنگ و ئەدەبیاتی سیاسی نەتەوەییکوردستانی رۆژهەلات و دەسپێکی تێکۆشانی یەکێتی شۆڕشگێڕان حەرەکەتێکی نوێی فیکری بوو. بۆیە دەتوانین بڵێین لە یەکەمین هەنگاویدا، دەستەی دامەزرێنەر مەبەستی گرینگی خۆی پێکا.بەلاّم وێرای هەموو ئەو هەولاّنە هێشتا رەگەیەکی فیکریی و ئیدئۆلۆژی باوی سەردەمی لە خۆیدا حەشار دابوو. لە گەلّ ئەوەی ئەم گرایشە هیچ کات نەیتوانی مۆرکی خۆی بە خیتاب و گوتاری سیاسی یەکێتی شۆڕشگێڕانەوە بلکێنیّ و جێگا بە گوتاری نەتەوەیی لێژ بکا، بەلاّم لە درێژەی تێکۆشانیدا، یەکێتی شۆڕشگێڕان ئەم رەگەیەشیخستە بەر تیغی نەشتەرگەری.بە داخەوە شەهید سەعید وەك رێبەر و رێکخەری دەستەی دامەزرێنەر زۆر زوو کەوتە بەر پیلانی تیرۆریستیی کۆماری ئیسلامی و نەیتوانی وەك هەمیشە لە برینی ئەو قۆناغەشدا پێشڕەویی خۆی نیشان بدا.بەلاّم هاوڕێیانی شەهید سەعید بۆ یەك ساتیش لە رەوتی نویّ کردنەوە و پێداچوونەوە نەپرینگانەوە و دەلاقەی دیالۆگ و باس و ئالّوگۆڕی فیکری لە ریزەکانیدا نویّ بوونەوەی نوێتری چێکرد. نویّ بوونەوەیەك کە هەرچی زیاتر تەعبیر لە ئاواتی لە مێژینەی40 میلیۆن نەفەری بیّ دەولّەت بکا و لە جاران زیاتر لە سەر پێناسەی کوردستانی بوونی پێدا بگرێت و ببێتە پێشرەوی بزاڤیناسیۆنالیسمیکوردیلە کوردستانی رۆژهەلاّت.

دەفتەری راگەیاندن بە مەبەستی ناساندنی هەرچی زیاتری بناغە فیکری و سیاسییەکانی دامەزرانی یەکێتی شۆڕشگێڕانیکوردستان،گولّبژێرێك لەشیکاری و لێکدانەوەکانی رێبەری شەهید کاك سەعید یەزدانپەنا لە توێی 3 نووسراوەدا کە بریتین لە" "**یەکێتی شۆڕشگێڕانی گەلی کوردستان باشتر بناسین**", " **ئێمە و هێزە سیاسیەکانی ئێرانی و کوردستانی**"و "**وتووێژی کۆمیسیۆنی تەبلیغات لەگەلّ هاوڕیّ سەعید یەزدانپەنا**"کە لە سەرەتای دامەزرانیدا بۆ روونکردنەوە و شیکردنەوەی بیر و سیاسەت و هەلّوێستەکانی یەکێتی شۆڕشگێڕانی کوردستان بلاّوبوونەوە ورۆلّی بەرنامە و پرۆگرامی

یەکێتی شۆڕشگێڕانی کوردستانیان گێڕاوە،هەر بەورێنووس و ڕێزمانەیکاتی خۆینووسراون، لە چاپ دەداتەوە. دیارە لە ماوەی ئەو 13 ساڵەدا گەلێك ئاڵوگۆڕی گرینگ رووی داوە. بۆ هەڵسەنگاندنی دروستی ئەم بەڵگەنامانە دەبێ بگەڕێینەوە بارودۆخ و کەش و هەوای سیاسی ئەو دەمی جیهان و کوردستان و ئێران. لەو ماوەیەدا یەکێتی شۆڕشگێڕانی کوردستان تا هاتووە ناسنامەی فیکری و سیاسیی خۆی بە ئاقاری نەتەوەییدا شەفافتر و لەسەر ئەو بناغە فیکری و سیاسیانە, داهێنان و دەسپێشخەریی سیاسیی دیکەشی پێشکەشی بزوتنەوەی رزگاریخوازیی گەلەکەمان کردووە. هێندێك بابەتی سیاسیی رۆژیش کەمرەنگتر یان پڕرەنگتر بوون.

ئەو بەڵگەنامانە مانیفیستی ئازادیی کوردوبەیداخی خەباتی یەکێتی شۆرشگێرانی کوردستان بوون. بەسەرنجدان بەو بەڵگەنامانە, دەردەکەوێ کە دامەزرانی یەکێتی شۆڕشگێڕانی کوردستان چ بۆشاییەکی لە بزوتنەوەی رزگاریخوازیی کوردستاندا پڕ کردوەتەوە و چ تازەگەرییەکی داهێناوە. خوێندنەوەی ئەو بەڵگەنامانە, دەیسەلمێنێ کە ئەم هێزە سیاسیە چ دەورێکی پێشڕەوانەی لە بزوتنەوەی رزگاریخوازیی کوردستاندا هەیە و چەندە بۆ ئەمرۆ و دوارۆژی گرینگ و بە بایەخە!

دەفتەری راگەیاندنی یەکێتی شۆرشگێرانی کوردستان

خەزەڵوەری 2704 کوردی

نوامبری 2004 زایینی

یەکێتی شۆڕشگێڕانی گەلی کوردستان
باشتر بناسین

نووسینی : سەعید یەزدانپەنا - لەدامەزرێنەرانی یەکێتی شۆڕشگێرانی گەلی کوردستان

یەکێتی شۆڕشگێڕانی گەلی کوردستان(1) لە ڕێکەوتی 30 مانگی گوڵانی 1370 (20 مای 1991)دا بۆ ولاّم دانەوەی شۆڕشگێڕانە بە هەل و مەرجی مێژوویی خەباتی رزگاریخوازانەی گەلی کوردمان دامەزراوە و هەر زۆر زوو هەست بەوە دەکا کە لە مەیدانی خەباتی بەربلاّوی نەتەوە ژێردەستەکەمان دا دەتوانێ بەشێ لە بۆشاییەکان پڕ بکاتەوە .

لە راستیش دا یەکێتی شۆڕشگێڕانی گەلی کوردستان بە ئەرکی سەرەکیسەرشانی خۆی دەزانێ بە پەرەپێدان بە چالاکی سیاسیی خۆی ریزەکانی شۆڕشی حەق خوازانەی گەلەکەمان هەرچی زیاتر بە هێز بکات . بەلاّم ئەرکە سیاسی – نیزامییەکانی ی.ش.گ.ك. هەر بەوە کۆتایی پێ نایێت . گرینگ تر لەمانە ئەوەیە کە یەکێتیمان بە لە دایك بوونی , ڕێکخراو و ڕێباز و دروشمی نوێی لە گەلْ خۆیدا بە دیاری بۆ کوردستانی خۆشەویستمان (لە بەشە داگیرکراوەکەی ئێران) هێناوە. ئەوەی کە وەك شانازییەك بۆ یەکێتی شۆڕشگێڕانی گەلی کوردستان دەمێنێتەوە ئەوەیە کە بە ئەزموون وەرگرتن لە مێژووی خەباتی گەلەکەمان بە هەموو سەرکەوتن و شکانەکانی , هەولْ دەدات شێوەی رێك و پێك و منسجم یان پێ بدات, تا ببنە مەشخەلێك کە رێگای پڕلێر و هەڵدێری خەبات بۆ رزگاری رووناك بکەن .ئەگەر ی.ش.گ.ك. بتوانێ لەم رێگا پڕ لە شانازییەدا تەنیا هەنگاوێکیش هەڵێنێ ئەوا بە دڵنیاییەوە سەرکەوتنی بەدەست هێناوە . ئەم نووسراوەیەش ئەرکی ئەوەیە کە هەر لەم ڕێیەدا هەنگاو بنێت و هەولْ بدات بەو پرسیارانەی کە لە سەر رێگایەتی بەرە بەرە وەلاّم بداتەوە .

<u>کام پێویستی مێژوویی ؟</u>

لە راگەیەندراوی پێك هاتنی یەکێتی شۆڕشگێڕانی گەلی کوردستان دا هاتووە کە یەکێتیشۆڕشگێران بۆ وەلاّم دانەوە بە پێویستییەکانی مێژوویی خەباتی گەلی کورد بۆ رزگاری پێك هاتووە . رەنگ بێ هێندێ کەس لێمان بپرسن کام پێویستیی مێژوویی ؟ بۆ روون کردنەوەی ئەم باسە پێویستە بگەرێینەوە بۆ لێکۆلێنەوەی ناوەرۆکی خەباتی رزگاریخوازانەی گەلی کوردمان .

هەر وەك هەمووان دەزانن كورد و كوردستان,نەتەوە و وولآتێكی دابەش كراون لە نێوان چەند ولآتی جیاوازدا.یەكەمین جار كوردستان لە ئاكامی شەڕی نێوان عوسمانی و ئێران دا (دوای شكانی ئێران لە شەڕی چالدران) دابەش كراوە . بۆ دووهەمین جار دوای تەواو بوونی شەڕی یەكەم و لە بەر یەك بلاّو بوونی ئیمپراتوریی عوسمانی و سەرهەڵدانی چەند دەوڵەتی سەربەخۆ (لە باری جوغرافیاییی‌یەوە) وەك توركیا , سووریا ,عێراق و ئەو بەشەی كە بە زۆری بە عوسمانی‌یەوە لكێندرابوو , بە سەر ئەم دەوڵەتە تازە دامەزراوانەدا دابەش كرا . روون و ئاشكرایە كە كورد بە رەزامەندی و خۆشی خۆی ئابەم شێوەیە دابەش نەكراوە . بەڵكوو داگیركەرەكانی بڕیاری وا زاڵمانەیان لە سەر داوە . گەلی كورد بە درێژایی چەندەها ساڵ بە خەبات و راپەرین دژ بە داگیركەرانی كوردستان نیشانی داوە كە كورد یەك نەتەوەیە و خەباتەكەشی لە بنەرەت دا بۆ یەك مەبەستە . یانی لە راستی‌دا خەباتی گەلی كورد بە گشتی ناوەرۆكی رزگاریخوازانەی هەیە . بەو مانایە كە ئامانجی ئەو خەباتە كۆتایی‌هێنان بە داگیر كردنی كوردستان و وەدی هێنانی مافی سەرەتایی دیاری كردنی چارەنووسی ئازادانەی خۆیەتی . ئەوەش هەر بەو مانایەیە كە بە گشتی مەسەلەی كورد مەسەلەیەكی واحیدە . ئێمە لە هەمان كات دا كە ئەم راستی یە دەست نیشان دەكەین , دەبێ ئەوەشمان لە بەرچاو بێ كە وەك رێكخراوی سیاسی لە گەڵ هێندێ واقیعیات بەرەورووین كە دەبێ حیسابی زۆر جیددی بۆ بكرێ .

لەوانە یەكەم ئەوەیە كە هەركام لە بەشە داگیركراوەكانی كوردستان بە دەوڵەت و ولآتێكەوە لكێندراون كە هەل و مەرجی خەباتی سیاسی – كۆمەلآیەتی و ناوەرۆكی دەسەلآتی سیاسی تێیاندا جیاوازی كەیفی هەیە.لە بەر ئەوە بەرنامەی عەمەل و شێوەی خەبات , پێوەندی‌یەكان , ریككەوتنەكان ودروشمەكان ناتوانێ وەك یەك دیاری بكرێن . بە واتایەكی‌تر, لە هەل و مەرجی ئێستادا داڕشتنی ستراتیژی‌یەكی واحید و هەمەلایەنە بۆ خەباتی رزگاریخوازنەی كورد لە هەموو بەشەكانی‌دا گونجاو نیە .

دووهەم , ئەو هەل و مەرجە جیاوازە سیاسی – کۆمەلایەتی‌یە دەبێتە هۆی ئەوە کە لە هەر لایەك ڕێکخراوی سیاسی بە تایبەتمەندی و دروشم و ڕێبازی سەربەخۆی خۆیەوە بەشداری خەباتی حەق خوازانەی کوردستان بکات و لە پێش دا هەولْ بدات بۆ ئەوەی لە چوارچێوەی ئەو ولاتەی کە تێیاندا دەژی مەسەلەی کورد حەل بکرێ . وێڕای ڕێز گرتن لەم مەسەلەیە , دەبێ ئەوەش بە چاکی لە بەرچاو بگیرێ کە ئەگەر هەل و مەرجی سیاسی نێوخۆیی و نێونەتەوەیی لە بار بوو بۆ ئەوەی بەشێك لە میللەتی کورد لە یەکێك لەو ولاتانەدا بتوانێ مافی دیاری کردنی چارەنووس وەدەست بێنێ , ئەوە تازە سەرەتای توند و تیژ کردنی خەباتی سیاسی بۆ ڕزگاری یەکجاری کوردستانە .

جا ئەگەر ئەوە ڕاستە کە خەباتی کورد لە بنەڕەتدا خەباتێکی ڕزگاریخوازانەیە, زۆر ئاسایی‌یە کە هێزی تایبەتی خۆی هەبێ. بە واتایەکی‌تر هێزەکانی بزووتنەوەی کورد دەبێ هەولْ بدەن بە تەواوی کوردستانی بن و کوردستانی بمێننەوە. بەلام ئەم ڕاستی‌یە هێشتا پێویستی پێك هینانی یەکێتی شۆڕشگێڕانی گەلی کوردستان روون ناکاتەوە.چونکە لە مەیدانی خەباتی گەلی کوردمان دا هێزی کوردستانی بە دەسەلات و خاوەن ڕابردووی دوور و درێژ بەدی‌دەکرێ.یەکێتی‌مان لەئەنجامی‌لێکۆڵینەوەی ورد و ستراتیژی خەباتی کورد و کۆمەڵی کوردەواری و ئەزموونی ڕێکخراوە چەپە سەرانسەری‌یەکاندا پێك هاتووە . بەو مانایە کە :

یەکەم – هەروەك لە سەرەوە باس کرا , خەباتی گەلی کورد خەباتێکی ڕزگاریخوازانەیە و پێویستی بە ڕێکخراوی سیاسی خۆی هەیە .

دووهەم – کۆمەڵی کوردەواری هەر وەك هەموو کۆمەڵگایەکی دیکە چینایەتی‌یە . چینە جۆراوجۆرەکانی کوردستان وێڕای هاوئامانج بوون لە ڕزگاری کوردستان دا , هەر کام بەرژەوەندی تایبەتی و ڕێباز و دروشمی تایبەتی خۆیان لە بزووتنەوەی گشتی‌دا هەیە .کرێکاران و زەحمەتکێشانی کوردستانی ئێران سەرەڕای ئەوەی کە باری قورسی درێژەی خەباتی سیاسی

– چەکداریيان لە سەر شانە هەتاکوو ئێستا لە بوونی ڕێکخراوی سیاسی تایبەتی خۆیان بێبەش بوون .

یەکێتیمان هەوڵ دەدات لە بزووتنەوەی گشتی کوردایەتیدا پارێزەری بەرژەوەندی زەحمەتکێشانی کوردستان بێ..

سێهەم – لە کوردستانی ئێران بەشی هەرە زۆری مارکسیستەکان لە نێو ڕێکخراوە چەپییە سەرانسەرییەکان دا کۆببونەوە و هەر ئێستاش بەشێکی بەر چاویان پێوەندی تەشکیلاتییان بەو ڕێکخراوانەوەیە . ئێمەش بۆ خۆمان پێشینەی کاری سیاسیمان هەردەگەرێتەوە بۆ یەکێ لەو ڕێکخراوە سەرانسەرییانە . ئەزموونی پتر لە دە ساڵ ژیانی پڕ هەڵس و کەوتی بزووتنەوەی گەلی کورد لە ئێران کە بەردەوام بە شێوەی چەکداری بە قۆناخی جۆراوجۆردا تێپەڕیوەبەباشی دەریدەخات کە ڕێکخراوێکی سەرانسەری ئێرانی هەرچەندەکەشۆڕشگێڕوبەتواناو لە باری تەشکیلاتی نێوخۆییەوە دیمۆکراتیک بێ, دیسانیش ناتوانێ وەڵامدەری نیازی شۆڕشگێڕانەی زەحمەتکێشان و بزووتنەوەی کورد بێت.

هۆیەکانیشی تا ڕادەیەکی زۆر روونن:

یەکەم – ئەوەی کە مەسەلەی کورد بە گشتی ,کرێکاران و زەحمەتکێشانی کورد بە تایبەتی , تایبەتمەندی خۆی هەیە . مەسەلەی سەرەکی کورد لە ئێران لابردنی ستەمی میللی و وەدەست هێنانی مافی دیاری کردنی چارەنووسە . لە حالێك دا بۆ ڕێکخراوێکی سەرانسەریی ئێرانی لە باشترین حاڵەت دا ئەوە جوزئێکە لە بەرنامەی گشتی . لە سەر ئەو ئەساسە ئاشکرایە کە ڕێکخراوێکی ئێرانی نە دەتوانێ و نە دەش کرێ هەموو هەوڵ و چالاکی خۆی بۆ رزگاری گەلی کورد تەرخان بکات .

دووهەم – هەل و مەرجی سیاسی خەبات لە کوردستان دا لە گەڵ ناوچەکانی دیکەی ئێران بە ئاشکرا جیاوازە . لە کاتێك دا ئەوە پتر لە دە ساڵە گەلی کورد بێوچان دەرگیری خەباتی چەکداری لە گەڵ ڕێژیمی کۆماری ئیسلامییە , لە ناوچەکانی دیکە هەر لەو ماوەیەدا خەباتی ئاشکرای سیاسی

و چەکداری بە شێوەی کاتی بیندراوە . هەر ئێستاکەش رادەی ئامادەیی خەڵکی کوردستان بۆ درێژەپێدان و پەرەئەستاندنی خەبات لە ناوچەکانی دیکە بە روونی زۆر زیاترە . هەر ئەم جیاوازی‌یە لە هەڵبژاردنی تاکتیك و ستراتیژی سیاسی‌دا مەودایەکی بەرچاو لە نێوان کوردستان و بزووتنەوەی سەرانسەری بە گشتی پێك دێنێ کە رێکخراوێکی سەرانسەری توانای گرێدانی بە یەکەوە نیە . لە ئاکامدا ئەوە دەبێتە هۆی "تناقضات"ی نێوخۆیی لەو رێکخراوانەدا .

سێهەم – لە بواری نێونەتەوەییش دا بە گشتی مەیدانەکان بۆ هەڵسووڕانی سیاسی و راکێشانی سەرنجی دەوڵەتان و ئەحزاب و بیرەڕای گشتی جیهانی بۆ مەسەلەی کورد و ستەم و زۆرداریێ کە لێی دەکرێ لە گەڵ مەسەلەی گشتی ئێران جیاوازە . بۆ وێنە دەتوانین لەو کۆنفرانسانە ناو بەرین کە لە چەند ساڵی رابردوودا لە سەر مەسەلەی کورد گیراون . ئایا رێکخراوێکی سەرانسەری بە بەشە کوردستانی‌یەکەشی‌یەوە دەتوانێ لەم بوارەدا بە چاکی بدرەخشێت ؟

هێندێ رێکخراوی سەرانسەری چەپ لە گەرمین و لە کوێستانی کوردستان هەوڵیان داوە کە لە رێگای حقووقی‌یەوە بتوانن بۆ ئەو مەسەلانەی سەرەوە رێگای چارەسەری ببیننەوە . بەو جۆرەی کەرێکخراوی کوردستانی ئەو حیزبانە هێندێ حقووقی تایبەتی لە نێو حیزبە سەرانسەری‌یەکەدا هەبێت , وەکوو ئەوەی کە رێکخراوی کوردستانی، یان کونگرە و کۆمیتەی ناوەندی تایبەتی خۆیان هەبێ و لە سەر مەسەلەی کوردیش بتوانن بۆ خۆیان بڕیاری پێویست بدەن . ئەم رێگا چارەیەش هەر چەند لە هەوەڵەوە توانیویە هێندێ گیر و گرفت وەلابنێ , بەڵام لە ئەنجام دا نەك هەر سەرکەوتنی بە دەست نەهێناوە , بەڵکو بە پێچەوانەوە لە بەر ئەوەی ساختاری رێکخراوە سیاسی‌یەکە بە شکڵی فدراتیوی دەردێنێ , بۆتە هۆی ئاڵۆزی نێوخۆیی . بوونی کۆمەڵە لە نێو حیزبی کۆمۆنیستی ئێران دا کە رەنگ بێ لە داهاتوودا بە رەسمی هەموو حقووق و ئیختتیاراتی تایبەتی لێ وەربگیرێتەوە , باشترین نموونەیە بۆ ئیسباتی بۆچوونی ئێمە . (ئەوانەی کە لە سەرەوە باس کرا دیارە

بەو مانایە نیە کە گەلی کورد لە ئێران ئامانجی هاوبەشی لە گەڵ بزووتنەوەی سەرانسەری نیە. هەر لەم نووسراوەدا سەبارەت بە ئامانجەهاوبەشەکانی بزووتنەوەی کورد و خەباتی سەراسەری دەدوێین.)

ئەوە کە تا ئێستا باس کراوە لە راستیدا تەنیا بنەمای فکری پێك هێنانی یەکێتی شۆڕشگێڕانی گەلی کوردستان دەردەخات . لە بار بوونی هەل و مەرجی سیاسی نێونەتەوەیی بۆ هێنانەگۆڕی مەسەلەی کورد , پارامیترێکی دیکەیە کە لە باری زەمانی یەوە هەولی ئێمەی بۆ پێك هێنانی ئاوەها رێکخراوێك خستۆتە پێشەوە . پێویستە هێندێکیش لەم بارەوە بدوێین .

هەل و مەرجی تازەی نێونەتەوەیی بە مانای کۆتایی هاتنی دەورانی شەڕی سارد و دەست پێکردنی دەورانێکی نوێ لە هاوکاری و تەفاهومی جیهانی, کە ئەوا چەند ساڵە بەرە بەرە باڵی بەسەر جیهاندا کێشاوە لە ناوەرۆکی خۆیدا بە هۆی تایبەتمەندی یەکانیەوە ئیمکاناتی تازەی بۆ رزگاریی گەلان و گەیشتن بە ئازادی و دیموکراسیپێك هێناوە . دەورانی نوێ لە باری سیاسی یەوە , دابەش کردنی جیهان لە سەر بناغەی بلوك بەندی نیزامی – سیاسی لە نێوان غەرب و شەرق دا کێشاوەتە ژێر پرسیارەوە , رەوتێکی تازەی لە رقابەتی ئابووری –سیاسی بەدی هێناوە . سەرەرای ئەوەی کە ئێستاکەش عەوامیلی بە هێز هەن کە بەرژەوەندی خۆیان هەروا لە راگرتنی هەل و مەرجی دەورانی شەڕی ساردداد دەبینن و بەو پیێ یە هەوڵ دەدەن لەم لاولەولا پێشی رەوتی تازە دەست پێکراوی جیهان بگرن . بەلام بیێ گومان رەوتی کۆتایی پیێ هێنان بە دەورانی شەڕی سارد هەروا بیێ وچان بەرەو پێش دەروات .

ئەم رەوتە بە دابەش کردنی دوو قطبی جیهان , لە نێوان قطبی ناتۆ و وەرشەودا کۆتایی دێنیێ وسەر لە نوێ دابەش کردنی بازارەکان لە ئاستی نێونەتەوەییدا دێنێتە گۆڕیێ .

گەشە کردنی رەقابەتی نێونەتەوەیی لە سەر بناغەی ئابووری –سیاسی , هەڵسووڕانی چەند هێزی گەورەی جیهانی وەك ئوروپا و ژاپون کە داهاتوویەکی روونیان لەم بووارەدا هەیە چالاکانە وەگەڕ دەخات . بەرەوپێش

چوونی بیٚ گەڕانەوەی ئەم ڕەوەتە نویٚیە لە ئاستی جیهانیدا دوو مەرجی سەرەکی پیٚویستە کە هەر دووکیان ڕیٚگاخۆش کەری پەرەئەستاندنی بزووتنەوەی رزگاریخوازانەی گەلان و خەبات لە ڕیٚگای دیموٚکراسی دان :

یەکەم – دابەش کردنی سەر لە نویٚی بازاری ئابووری جیهان پیٚویستی بەهاوبەشی زیاتری لایەنەکانی جیهانی سەرمایە، لەسەرمایە گوزاری و بەدەست هیٚنانی سوود لە بازاری نیٚونەتەوەییدا و هەروەها بەشداری لایەنە جۆراوجۆرەکانی بورژوازی نیٚوخۆیی لە ولاٚتانی باشوور لە دەسەلاٚتی سیاسی دایە . هەر ئەمە خۆی دەبیٚتە هۆی خاڵی بوونی ژیٚرپیٚی حاکمییەتی دیکتاتۆری بورژوازی بوروکڕاتیکی دەوڵەتی و دەسەلاٚتی تاکە حیزبی و کرانەوەی فەزای سیاسی بۆ گەشە پیٚدان بە خەبات لە ڕیٚگای دیموٚکراسیدا . دیارە مەرجی کەڵك وەرگرتن لەم هەل و مەرجە، وشیاری سیاسی هیٚزە شۆڕشگیٚڕەکانە کە بتوانن ئاسۆی ئاڵ وگۆڕەکان دەرك بکەن و بە گویٚرەی پیٚویست هەڵویستی ستراتیژیك و تاکتیکی بۆ داڕیٚژن .

دووهەم – دابەش کردنی سەر لە نویٚی بازاری جیهانی , پیٚوەندی نیزیکی بە ئاڵ و گۆڕی سنوورە دەست کردەکانەوە هەیە کە تاکوو ئیٚستاش یەکیٚ لە هۆیەکانی ئاڵۆزیی جیهانی , شەڕ و تیٚك هەڵچوونی ناوچەیین . سەرمایە کاتیٚ دەتوانیٚ لە بازاری جیهانیدا بە باشی لە گەردش دا بیٚ و سوودی پیٚویست وەدەست بیٚنیٚ کە ئەمنییەتی دەستەبەر کرابیٚ . ولاٚتە داگیرکراوەکان و نەتەوە ژیٚر دەستەکان , کە بەشیٚکی گەورە لە بازاری جیهانی پیٚك دیٚنن , دەبیٚ لەم دەرفەتە نیٚونەتەوەییە کەڵك وەربگرن و بە روونی نیشانی بدەن کە ئاسایش و هیٚمنی دابین نابیٚت تا ئەو کاتە ئەوان لە لایەن داگیرکەرانی دیکتاتۆرەوە بە توندی سەرکوت دەکریٚن و چووکترین مافی رەوای ئینسانییان زەوت دەکریٚ . کاتیٚ کە دیواری بەرلین وەکوو سەمبولی دەورانی شەڕی سارد دەرووخیٚ و ئەو سنوورە دەست کردە هەڵدەگیریٚ , بەو مانایەیە کە ڕیٚگا خۆش دەبیٚ بۆ ئەوەی کە ئەو سنوورانەی کە بە پیٚچەوانەی ویستی خەڵکی ئەو ولاٚتانە بە سەریان دا

داسەپاوە , هەڵدەوەشێنەوە ، یان لانیکەم نەتەوە ژێر دەستەکان ئەو مەجالەیان بۆ دەرەخسیٚ کە بە سەر چارەنووسی خۆیاندا زاڵ بن .

گەلی کوردیش یەکیٚ لەو نەتەوە ژێر دەستانەیە کە ئەورۆکە لە باری نێونەتەوەیی‌یەوە هەلی بۆ رەخساوە تا دەنگی خۆی بە گوێی گەلانی دنیا بگەیەنیٚ و سەرنجی کۆمەڵانی پێشکەوتووی جیهان بۆ لای داوا رەواکانی رابکێشیٚ . با جارێکی دیکەش ئەو راستی یە دووپات بکەینەوە کە هەل و مەرجی ناوچەیی و نێونەتەوەیی هەر چەندە لە باریش بیٚ، گەلی کورد تەنیا بە پشت بەستن بە خۆی و پتەوتر کردنی ریزەکانی شۆڕش دەتوانیٚ بە ئامانجە لە مێژینەکانی بگات . یەکێتی شۆڕشگێڕانی گەلی کوردستانیش هەر بۆ ئەم مەبەستە پیرۆزە لەم بارودۆخەدا دامەزراوە و خۆی لە دەریای پڕخرۆشی خەباتی رزگاریخوازانەی گەلەکەمان هاویشتووە .

یەکێتی شۆڕشگێڕانی گەلی کوردستان, ئامانج,
رێبازی سیاسی و دروشمەکانی

****

یەکێتی شۆڕشگێرانی گەلی کوردستان لە پێناوی وەدەست هێنانی مافی چارەنووس, دیمۆکراسی و سوسیالیسم چالاکانە خەباتدەکا. لەم بارودۆخەدا وەدی هێنانی دیمۆکراسی و مافی چارەنووس, قۆناغێکی ستراتیژیك پێك دێنن . دامەزرانی دیمۆکراسی و و دابین کردنی مافی چارەنووسی گەلان هەل و مەرجی هەنگاونان بەرەو کۆمەڵێکی سوسیالیستی پێك دێنیٚ . ئێمە لە داهاتوودا بە سەرنج دانەسەر ئەزموونەکانی تا ئێستای ئەو وڵاتانەی کە سوسیالیزمیان تیادامەزراوە و لەم دەورانەدا یا تووشی شکانی ستراتیژیك

هاتوون و هێزەكانی بورژوازی دەسەڵاتیان وەدەستەوە گرتووە، یا هێشتا ئاڵ و گۆڕی نێوخۆیی بە توندی تێیاندا بەردەوامە , وەك یەكێتی سۆڤیەتی، ئەبێ بۆچوون و روانگەی خۆمان سەبارەت بە كۆمەڵێكی سوسیالیستی كە خەباتی بۆ دەكەین بە وردی روون بكەینەوە . دیارە ئەوەش دەبێ لەو باسانەی كە لە داهاتوودا هاوكات لە گەڵ خۆئامادە كردن بۆ پێك هێنانی كۆبوونەوەی گشتی , سەبارەت بە بەرنامەی یەكێتیمان دەكرێ ,خۆ نیشان بدات .

ئەوەندەی كە لێرەدا دەكرێ بە گشتی باسی بكرێ ئەوەیە كە :

یەكەم – بناغەی كۆمەلێكی سوسیالیستی لە سەر كۆتایی هێنان بە چەوسانەوەی مرۆڤ و دابین كردنی یەكسانی مرۆڤایەتی دادەمەزرێ.گەیشتن بە یەكسانی لە كۆمەڵ دا و لابردنی چەوسانەوە پێویستی بە رادەیەك لە گەشەی ئابووری , سیاسی ,فەرهەنگی لە كۆمەڵ دایە كە سوسیالیسم بە مانای هاوبەشیلە بووندا بێ , نەك هاوبەشی لە نەداری و فەقیریدا . ئاسایش و رەفاهی مرۆڤ لە سەرەوەی بەرنامەكانی سوسیالیستی دایە .

دووهەم – دەسەلاتی سیاسی سوسیالیستی نەك هەر ناكۆكی لە گەڵ دیمۆكراسیدا نیە بەڵكوو بوونی دیمۆكراسی لە ولاتدا مەرجی سەرەكی بۆ گەشەی سوسیالیزمە . دیمۆكراسی و سوسیالیسم لە كۆمەڵێكی سوسیالیستیدا لێك جیاواز نین . هەركات ئەو جیاوازی یە بەدی كرا ئەوا روونە سوسیالیزم بە لاڕێدا دەڕوا و دەسەلاتی سیاسی نەك لە دەستی چینی كرێكاردا , بەڵكوو لە دەستی تاقمێك بوروكرات دایە كە چیدی فڕیان بە كرێكاران و زەحمەتكێشانەوە نەماوە .

بۆ پاراستنی دیمۆكراسی لە ولاتێكی سوسیالیستیدا سەقامگیر كردنی ئەم میكانیزمە دیمۆكراتیكانە زۆر پێویستە :

ئەلف – مەشرووعییەتی دەوڵەتی سوسیالیستی دەبێ لە دەنگدانی گشتی و نهێنیدا كە نزارەتیپێویستیی نێونەتەوەییو نێوخۆیی لە سەربێ, بسەلمێندرێ ..

ب – دەوڵەتی سوسیالیستی دەبێ دەوڵەتێکی حقووقی و قانونی بێت کە غەیرە ئیدئۆلۆژیك و غەیرە حیزبی‌یە .

ج – حکوومەتی سوسیالیستی دەبێ بریتی بێ لە تێکەڵاوی دیمۆکراسی راستەوخۆ (وەك شۆراکان و و کۆمیتە خەڵکی یەکان) و ناراستەوخۆ (وەك مەجلیس و کۆنگرەی نوێنەرانی خەڵك) کە ئەرکی یاسا دانانیان هەیە.

د – قانوونی ئەساسی لە وڵاتێکی سوسیالیستی‌دا دەبێ هەموو چەشنە ئازادی‌یەکی سیاسی , کۆمەڵایەتی , فەرهەنگی , هونەری و... بۆ کۆمەڵانی خەڵك و هێزە بەرهەڵستکارەکان دابین بکات . ئازادی هەمە لایەنەی سیاسی هەتا سنووری دەست دانە چەك دەبێ پارێزگاری لێ بکرێ .

دیارەئەمانە تەنیا سەرەتای لێکۆڵینەوەیەکی قووڵن لە سەر دامەزرانی کۆمەڵێکی سوسیالیستی.بەڵام لە راستی‌دا لە ئەزموونی سوسیالیسم لەم سەردەمەدا وەرگیراون . لەو وڵاتانەی کە تا ئێستا بە ناوی سوسیالیزمەوە ناسرابوون هیچ کام لەو تێبینی‌یانەی سەرەوە بە کار نەهێندراون . هەر ئەوە بۆتە هۆی ئەوە کە بەشێکی زۆر لە کۆمەڵانی خەڵك پێ‌یان وابێ کە بە راستی سوسیالیسم لە گەڵ دیمۆکراسی‌ناتەبایی‌هەیە.ئەوەلەحاڵێك دایەکەرێبەرانی سوسیالیزمی زانستی وەك مارکس , ئینگلس و لنین هەموو کات ئەو ئەسڵەیان دەست نیشان کردووە کە گەیشتن بە سوسیالیزم لە رێگایەکەوە جگە لە دیمۆکراسی , خەیاڵی خاوە .

ئەندامان ولایەنگرانی یەکێتی‌مان دەبێ هەر لە ئێستاوە بە گیان و هەستی دیمۆکراتیکەوە پەروەردە بکرێن و رێگا بە هیچ جۆرە بۆچوونێکی چەوتی غەیرە دیمۆکراتیك بە ناوی سوسیالیزمەوە نەدەن.دیکتاتۆرییەت لە ژێر هەر لەوایەك دابێ لە پێش هەموو چین و توێژەکانی کۆمەڵ دا بەرژەوەندی چینی کرێکار دەخاتە مەترسی‌یەوە . یەکێتی شۆڕشگێڕانی گەلی کوردستان دەبێ ئەوەها رێکخراوێك بێ کە لە هەموو کات و ساتێك دا دوژمنی سەرەکی و ماندوویی نەناسی هەر چەشنە دیکاتۆرییەت لە وڵات دا بێ .

رووخانی کۆماری ئیسلامی بناغەی خەبات لە پێناوی دیمۆکراسی دایە

****

ڕێژیمی کۆماری ئیسلامی کە 12 ساڵە دەسەلاتی بە سەر ئێران دا سەپاندوە، ڕێژیمێکی کۆنەپەرەستی دژی گەلیە . تەمەنی پڕ لە شوورەیی ئەم ڕێژیمە بە باشی سەلماندوویە کە لە گەڵ هەر چەشنە ئازادیەك , ئازادی سیاسی , کۆمەلایەتی , هونەری , فەرهەنگی و... دژایەتی لە ئاشتی نەهاتووی‌هەیە . لە سایەی ئەم ڕێژیمە دژی گەلیەوە ئابووری ولات بە دەیان ساڵ لە کاروانی پێشکەوتنی ولاتان بەجێ ماوە و کەلێنی نێوان هەژاران و سەرمایەداران نەك هەر لە چاو ڕێژیمی پاشایەتی کەم نەبۆتەوە بەڵکوو زۆر زیاتر بووە . لە کاتێك دا کە هەژاری و نەداری لە ئێران دا بێداد دەکا , سوودی سەرمایەی توجاری و بورکراتی سەر لە میلیاردها تمەن دەدات.بە کورتی ئاسەواریٚ لە عەدالەتی کۆمەلایەتی بە دی ناکریٚ . ئێران وەك ولاتێکی فرەنەتەوەیی جگە لە نەتەوەی فارس، بەندیخانەیە بۆ نەتەوە ژێر ستەمەکانی کورد , بەلووچ , تورك ، عەرەب وتورکمەن. ئەونەتەوە زوڵم لێکراوانە کە بەشی زۆری دانیشتووانی ئێران پێك دێنن لە چووکترین مافەکانی ژیانی میللی بیٚبەشن و هەر چەشنە هەوڵ و تەقالایەك لە پێناو وەدەست هێنانی مافە نەتەوایەتی‌یەکانیان بە توندی و بیٚ ڕەحمانە لە لایەن ڕێژیمەوە سەرکوت دەکریٚ . ئەوا پتر لە دە ساڵە ئەو ڕێژیمە دژی گەلی یە شەڕێکی قورس و خوێناوی بیٚپسانەوەی‌بە سەر گەلی کورددا سەپاندووە . تەنیا لە بەر ئەوەی گەلەکەمان ئازایانە داوای مافی سەربەستی نەتەوایەتی دەکا.

ژنان لە ئێران دا مافە سەرەتایی یەکانی ژیانیان لیٚ زەوت کراوە و لە ئاخر و ئۆخری سەدەی بیستەم دا وەك سەدەکانی نێوەنجی ڕەفتاریان لە گەڵ دەکریٚ .

لە ئاکامی سیاسەتی ناردنە دەرێی "شۆڕش" لە لایەن کۆماری ئیسلامی‌یەوە گەلانی ئێران و عێراق شەڕێکی ماڵ وێرانکەریان بە سەردا سەپا کە نزیکەی 8

ساڵی خایاند . ئەو شەڕە دڕندانەیە بووە هۆی کوژران و بریندار بوونی پتر لە سەدان هەزار کەس لە لایەنی ئێران و خەسارەتی ماڵی زیاتر لە سەدان میلیارد دولار . چەند ساڵ دوای راوەستانی شەڕ و قەبووڵی بڕیارنامەی 598ی شۆرایئەمنییەت لە هەر دوو لاوە , دیسان بە هۆی سیاسەتی ئاژاوەگێڕانەی رێژیمی کۆماری ئیسلامی ئێران، ئاسۆی گەیشتن بە سوڵح و ئاشتی روون نیە.

رێژیمی کۆماری ئیسلامی لە درێژەی سیاسەتی تیرۆریستی خۆیدا بە کوشت و بڕی نێوخۆیی وڵات وپڕ کردنی بەندیخانەکان ئۆقرەینەگرت و لە چەند ساڵی رابردوودا پەلاماری تیرۆریستانەی دژی شۆڕشگێڕانی ئێران لە دەرەوەی وڵات توند و تیژ کردەوە کە لە ئاکامدا چەندین رۆڵەی تێکۆشەری کورد و ئێرانی وەبەر هاتوون و شەهید کران . جێی خۆیەتی لێرەدا یادی گەورە پیاوی کورد دوکتور "عبدالرحمن قاسملو" بکەینەوە کە لە وییەن پێتەختی ئۆتریش بە دەستی تیرۆریستەکانی کۆماری ئیسلامی شەهید کرا .

ئەمانەو چەندەها نموونەی دیکە بە راشکاوی نیشان دەدات کە رێژیمی کۆماری ئیسلامی کۆسپی سەرەکی سەر ڕێی گەیشتن بە ئازادی و عەداڵەتی کۆمەڵایەتی و ئاسایش و هێمنی لە وڵات دایە . لە ماهییەتی ئەو رێژیمەدا نیە کە هیچ چەشنە دیمۆکراتی یەتێك لە وڵات دا دامەزرێنێ . گەیشتن بە ئازادیو دیمۆکراسی بە بێ رووخانی کۆماری ئیسلامی خەیاڵی خاوە . ئەوانەی کە لەم هەل و مەرجەدا بە لاسایی کردنەوەی ئاڵ وگۆڕە نێونەتەوەییەکان دروشمی هەڵبژاردنی ئازاد دەدەن نەك هەر بە باشی لە ناوەرۆکی دژ بە ئازادی رێژیم نەگەیشتوون , بەڵکوو بە بڵاوکردنەوەی دردونگی لە سەر ماهییەتی رێژیم، راستەوخۆ یا ناڕاستەوخۆ بە دەسەڵاتدارانی حاکم بە سەر ئێراندا خزمەت دەکەن . بە بڕوای یەکێتی شۆڕشگێڕانی گەلی کوردستان رووخانی رێژیمی کۆماری ئیسلامی دەبێ درووشمی سەرەکی بزووتنەوەی ئازادیخوازی گەلانی ئێران بێت .

پێکهێنانی بەرەیەکی

دیموکراتی– نیشتمانیپێشکەوتنخواز

****

چاوخشاندنێکی سەرەتایی بە سەر پتر لە دە ساڵ ململانێ نێوان رێژیمی کۆنەپەرستی کۆماری ئیسلامی و هێزەکانی ئۆپۆزیسیۆنی ئێرانی , دەست نیشانی دەکا کە مان و درێژەی دەسەلأتی ناخووندەکان نەك لە هێز و توانا و لایەنگری کۆمەلأنی خەڵك لەم رێژیمە, بەڵکوو لە کزی و پرش و بلأوبوونی هێزە شۆڕشگێڕ, دیمۆکرات و پێشکەوتنخوازەکانەوە سەرچاوە دەگرێ . کۆماری ئیسلامی تا ئیستا نەك هەر نەیتوانیوە سەقامگیر بێ بەڵکوو بە چەند جار هەل و مەرجی رووخانی بە چاکی پێکهاتووە کە بە داخەوە هیچ هێزێك پێی نەکراوە لەو دەرفەتە کەڵك وەرگرێ و بە رێکخستنی نارەزایەتی کۆمەلأنی خەڵك بەرەو گرتنی دەسەلأت بە دەستەوە هەنگاو بنێ . لە هەڵ و مەرجێکدا کە :

یەکەم – کۆماری ئیسلامی وەك رێژیمێکی دیکتاتوری نەیتوانیوە سەقامگیر بێ و لە ناو کۆمەلأنی خەڵك دا بە گشتی جێ پێیەکی نیە و دەگەڵ رەوەتی پێشکەوتنی جیهانی لە ناکۆکی دایە ،

دووهەم – بەدیلێك بۆ جێگری رێژیم بە دیناکرێ و هیچ هێزێکی ئۆپۆزیسیۆن بە تەنیایی ناتوانی ئەرکی رووخانی کۆماری ئیسلامی بە جێبێنێ . پێك هێنانی بەرەیەکی دیمۆکراتیك – نیشتمانی پێشکەوتنخواز لە نێوان ئەو هێزە شۆڕشگێڕ و دێمۆکراتانەی کە رێژیمی پاشایەتی و کۆماری ئیسلامی رەت دەکەنەوە و بۆ پێك هێنانی حکومەتێکی دیمۆکراتیك هەوڵ دەدەن , پێویستییەکیمێژوویییە . دیارە لە نێو ئۆپۆزیسیۆن دا کەم هێز و کەسایەتی سیاسی دەبینرێن کە لانی کەم لە قسەدا پێویستی پێك هێنانی بەرە رەت بکەنەوە . بەلأم بە داخەوە تا ئێستا هەنگاوێکی جیددی و بەرچاو بە کردەوە هەڵ نەگیراوە و وا وێ دەچێ کە لە داهاتووی نیزیکیش دا بە زۆر هۆی جۆراوجۆرەوە سەرکەوتنێك لەم بوارەدا بەدی نەکرێ . بەو حالەشەوە هەوڵ دان لەم رێگایەدا ئەرکێکی سیاسی پێشکەوتنخوازانەیە کە ئێمە لە هەر هەنگاوێکی جیددی و دیمۆکراتیك لەم بوارەدا پێشوازی و پشتیوانی دەکەین .

مافی دیاری کردنی چارەنووس

درووشمی سەرەکی مان

****

گەلی کورد لە ئێران بە درێژایی نیو سەدە خەباتێکی بەردەوام و بیٚپسانەوەی بە شێوەی جۆراوجۆر بۆ وەدەست هێنانی مافە رەواکانی دەست داوەتیٚ و لەو ماوەیەدا چەند هەلس و کەوتی گەورەی بە سەردا هاتووە . کۆماری مهاباد کە بۆ یەکەمین جار کوردی لە هەیئەتی دەولەت دا رێك خست، سەرەرای تەمەنی کورتی وەك گەورەترین سەرکەوتن لە مێژووی کوردا بە شانازییەوە باس دەکریٚ . دوابەدوای شکانی کۆماری مهاباد بۆ ماوەیەکی کورت خەباتی گەلەکەمان تووشی پاشەکشیٚ بوو .بەلاّم جارێکی دیکە بە کەلّك وەرگرتن لە بارودۆخی ئەوسای ئێران لە ژێر درووشم و رێبازێکی دیکەدا هاتەوە مەیدان . سالّەکانی دوای کودەتای سالّی 1332 گەورەترین و درێژخایەنترین شکانی بۆ گەلی کورد بە دواوە بوو . هەولٚ وتەقەلای رۆلّە خەباتکارەکانی گەلەکەمان بۆ هەلّگیرسانی ئاگری خەباتێکی چەکداری بەربلاّو لە سالّەکانی 46-47 کە لە لایەن کومیتەی ئینقلابی حیزبی دیمۆکراتەوە بەرێوە دەچوو هەرچەندە شوێنەوارێکی باشی لە دلّی کۆمەلاّنی خەلّکی کوردستان دا بە جیٚ هێشت بەلاّم بە داخەوە لە گەلٚ ناکامی بەرەوروو بوو . شۆرشی گەلانی ئێران لە سالّەکانی 56-57 دەرفەتێکی باشی بۆ گەلی کورد رەخساند تاکوو بە شێوەیەکی رێکخراو و بە بەشداری کۆمەلاّنی خەلّك سەر لە نویٚ خەباتی لە رێگای ئازادی کوردستان دا درێژە پیٚبدات .

گەلی کورد وێرای گەلانی دیکەی ئێران ئازایانە بۆ رووخانی رێژیمی پاشایەتی هاتە گۆرەپانی خەباتەوە . بەلاّم هەر لە سەرەتاوە روون و ئاشکرا بوو کە شۆرش لە کوردستان رەنگ و بۆیەکی دیکەی هەیە و هاوکات لە گەلٚ بەشداربوونی چالاکانە لە شۆرشێکی گشتی بۆ رووخانی رێژیمی پاشایەتی , ویست ومەبەست ودرووشمی خۆی رەچاوگرتووە. هەر بۆیەش شۆرشی کورد رەنگی مەزهەبی و رێبەری دینی و و درووشمی دامەزرانی دەسەلاّتی ئیسلامی

به خۆیەوە نەگرت و بە دروستی وەك مەسەلەیەکی بێگانە لە گەڵ ئامانجەکانی، بە توندی لە خۆی دوور خستەوە . لە راستیدا خەباتی ئازادیخوازانەی کورد لە ئێران ئاکامی شۆڕشی سەرانسەری ئێران نەبوو , بەڵکوو شۆڕشی 56-57 لە ئێران دەرفەتێکی باشی بۆ گەلەکەمان رەخساند تاکوو جارێکی دیکە بە کەڵك وەرگرتن لە هەل و مەرجی سیاسی , خۆی کۆ بکاتەوە ، هێزی لە بڕان نەهاتووی کۆمەلأنی خەڵك وەگەڕ بخا و دوای ئامانجە لە مێژینەکانی بکەوێ .هەر بۆیەش دوژمنی دژی گەلی لە یەکەم بەهاری ئازادیدا هەڵیکوتایە سەرمان و ئەوا 12 ساڵە شەڕێکی خوێناوی و بەردەوامی بە سەر گەلی کورددا سەپاندووە . 12 ساڵ تەمەنی بێپسانەوەی خەباتی چەکداری گەلی کورد بۆ هەموو لایەکی دەست نیشان کردووە کە بە بێ وەدەست هێنانی مافە رەوا و زەوت کراوەکانی بۆ کات و ساتێکیش بووە دەست لە شۆڕش هەڵ ناگرێ و بەردەوامە لە سەر درێژە پێدانی .

یەکێتی شۆڕشگێڕانی گەلی کوردستان بە لێکۆڵینەوە و سەرنج دانە سەر مێژووی هاوچەرخی گەلی کورد لە ئێران، بە هەڵدان و شکانییەوە لە سەر چەند خاڵی سەرەکی پێدادەگرێ :

یەکەم – بزووتنەوەی رزگاریخوازی کورد لە ئێران ئەبێ هەڵگری دروشمی مافی دیاری کردنی چارەنووس بێت . کورد وەك هەر نەتەوەیەکی ژێر ستەمی میللی، سەرەکی ترین مافی زەوت کراوی، مافی دیاری کردنی چارەنووسی خۆیەتی و زۆریش رەوایە لە پێش هەموو شتێك دا داوای ئەو مافە رەوایە بکات . مافی چارەنووس لە بنەرەت دا بە مانای مافی پێك هێنانی دەوڵەتی سەربەخۆی نیشتمانی یە . هەروەك لنین دەنووسێ : "ئەگەر بمانەوێ لە مانای مافی میللەتان بۆ دیاری کردنی چارەنووس تێبگەین و لە هەمان کات دا خۆمان بە لێك دانەوەی قەزایی نەبەستینەوە و لێك دانەوەی مجرد دانەتاشین بەڵکوو هەڵ و مەرجی مێژوویی- ئابووری بزووتنەوە میللیەکان بخەینە بەر باس و لێکۆڵینەوە, ئەو کات بەو ئەنجامە دەگەین کە مەبەست لە مافی میللەتان بۆ دیاری کردنی چارەنووسی خۆیان یانی مافی ئەوان بۆ

جیابوونەوە لە کۆمەڵی میللەتانی غەیرە خۆی و پێك هێنانی دەوڵەتی میللی سەربەخۆ ." (لنین – لە بابەت مافی میللەتان بۆ دیاری کردنی چارەنووس)

دیارە لە مێژووی گەلان دا ئێمە شێوەی جۆراوجۆری کەڵك وەرگرتن لەو مافە رەوایە بە دی دەکەین . لەوانە پێکهێنانی دەوڵەتی سەربەخۆ , چارەسەری بە شێوەی فیدرالی و هەروەها خودموختاری لە چوارچێوەی ولاَتێکی چەند نەتەوەییدا . هەڵبژاردنی هەرکام لەم شێوانە دەگەڕێتەوە بۆ هەلسەنگاندنی پارسەنگی هێزەکان (تعادل قوا) . **بە بڕوای ئێمە لە بارودۆخی ئیمڕۆی ئێراندا باشترین رێگا چارەسەری مەسەلەی کورد و نەتەوە ژێر ستەمەکانی دیکە لە چوارچێوەی ئێرانێکی دیمۆکراتیك دا، رێگا چارەسەری فیدرالیە** . بەم جۆرە گەلی کوردمان هەست بەوە دەکات کە بە سەر چارەنووسی خۆیدا زاڵە و بە خۆشی و ئارەزووی خۆی ژیانێکی سەرفرازانە لە گەڵ نەتەوەکانی دیکەی ئێراندا هەڵدەبژێرێ .

دووهەم – خەباتی رزگاریخوازانەمان خەباتێکی درێژخایەنە کە قورسایی سەرەکی درێژەی خەبات لە سەر شانی کۆمەلاَنی زەحمەتکێش و چەوساوەی کوردە . چەوساوان و هەژارانی کورد دەبێ لە سەرکەوتنی شۆڕشی خۆیان دا جیا لە رزگاری نەتەوایەتی , بەرژەوەندی چینایەتی و دابین کردنی دیمۆکراسی وەدی بکەن .واتە دامەزرانی عەداڵەتی کۆمەلاَیەتی دەبێ لە ئامانجەکانی خەبات دا خۆی نیشان بدات . بە کورتی خەباتی گەلی کورد میللی – دیمۆکراتیکە کە باری چینایەتیشی بە خۆیەوە گرتووە .

سێهەم – پێك هێنانی بەرەیەکی یەکگرتووی کوردستانی لە ئێران پێویستییەکی مێژووییە . گەلی کورد لە ئێران هەر وەك هەموو بزووتنەوەیەکی سیاسی لە جیهاندا , هێز و تاقمی سیاسی بە بیر و بۆچوونی ئیدئۆلۆژیك – سیاسی تایبەت و جیاوازەوە هەیە . ئەوە لە کاری سیاسیدا شتێکی رەوا و ئاساییە . ئەوەی کە ناڕەوایە ئەوەیە کە هێزە سیاسییە کوردستانییەکانی ئێران کە بەرژەوەندی هاوبەشیان لە ئازادی کوردستان و بزووتنەوە رزگاریخوازەکەیدا هەیە , نەتوانن لە سەر رێبازێکی ستراتیژیك بۆ

وەدەست هێنانی مافە زەوت کراوەکانی گەلی کورد رێك بکەون و خۆیان لە بەرەیەکی بەرفراوان دا ببیننەوە . بۆ ئێمە وەك کورد لە ئێران بە هەموو هێز و تاقم ودەستەیەکی‌سیاسی شۆڕشگێڕ و دیمۆکرات و پێشکەوتنخوازەوە , یەکخستنی ریزەکانی خەباتمان لە پێش هەموو پێویستی یەکی سیاسی دیکەوەیە . دەبێ لە ئەزموونەکانی خەباتی رزگاریخوازانەی گەلان بە باشی کەڵك وەربگرین و لە کاری سیاسی ماندا رەچاویان بکەین . بە بڕوای من یەکێتی شۆڕشگێڕانی گەلی کوردستان لەم بوارەدا ئەرکێکی قورسی بە ئەستۆوەیە ,ئەرکی هەوڵ دانی چالاکانە بۆ ئەوەی لە لایەکەوە پێویستنی رێك کەوتنی ستراتیژیك لە بزووتنەوەی ئازادیخوازی کوردستانی ئێران شی بکاتەوە .لە لایەکی دیکەوە لە باری سیاسی یەوە مەوداوکەلێنی نێوان ریزەکانی خەباتمان تا رادەی گونجاو کەم بکاتەوە و زەمینە خۆش کەری رێگای رێککەوتنی ستراتیژیك بێت . دیارە نابێ پێمان وابێ کە گەیشتن بەم مەبەستە پیرۆزە کارێکی سەهل و ئاسانە , بە پێچەوانەوە زۆر ئاڵۆزی سیاسی لەم رێگایەدا خۆدەنوێنێ کە تەنیا بە پشوو درێژی و فیداکاری بە ئەنجام دەگات .

چوارەم — لە رووی نێونەتەوەیی‌یەوە خەباتی رزگاریخوازی کورد, ئەبێ سیاسەتێکی دیپلۆماتیکی روون و ئاشکرای هەبێ . ئیمرۆ هەل و مەرجی سیاسی جیهانی بە جۆرێکە کە زیاتر لە جاران مەسائلی نێوخۆیی و نێونەتەوەیی پێکەوە گرێ دراون و زیاتریش لە جاران رۆڵی رێکخراوە نێونەتەوەیی یەکان لە کێشەی جیهانی لەم لا و ئەولادا دەبیندرێ . ئەم بارودۆخە سیاسی یە لەجیهان دا دەرفەتی باشی بۆ گەلانی ژێرستەم رەخساندووە بۆ هێنانەگۆڕێی داخوازەکانیان . دیارە یەکێ لە مەرجەکانی کەڵك وەرگرتن لە هەر هەل و مەرجێکی سیاسی، ئەگەڕێتەوە بۆ وشیاری و ئامادەیی سیاسی هێزە خەباتگێڕەکان . لەم بوارەدا دوو خاڵی سەرەکی و گرینگ دەبێ دەست نیشان بکرێ :

یەکەم–خەباتی‌رزگاریخوازی‌گەلی‌کورددەبیٚ‌سەرنجی‌هەموونەحزاب , ریٚکخراوە نیٚونەتەوەیی یەکان و دەوڵەتان لە ئاستی جیهانی‌دا بۆ لای کیٚشەی رەوای کورد رابکیٚشیٚ به بیٚ سەرنج دانە سەر ناوەرۆکی چینایەتی – سیاسییان (غەیری دەوڵەتانی رەگەز پەرەست).

دووهەم – بۆ ئەم مەبەستە پیٚویستە کە چوارچیٚوەی ستراتیژی‌یەکی سیاسی هاوبەشی کوردستانی بە گشتی دیاری بکریٚ و شکلٚ و شیٚوەی ریٚکخراویشی پیٚ بدریٚ . ئیٚمە لە هەر هەنگاویٚ کە لەم بوارەدا هەڵ بگیریٚ پیٚشوازی دەکەین.

خەباتی چەکداری شیٚوەی سەرەکی خەبات

****

لە راگەیەندراوی پیٚك هیٚنانی یەکیٚتی شۆرشگیٚرانی گەلی کوردستان دا هاتووە کە "بە بروای یەکیٚتی شۆرشگیٚرانی گەلی کوردستان شیٚوەی ئەسلی خەبات بۆ رووخانی ریٚژیمی کۆماری ئیسلامی خەباتی چەکداری شۆرشگیٚرانەیە ."پیٚ‌داگرتنی ئیٚمە لە سەر خەباتی چەکداری بە مانای ئەوەنیە کە ئیٚمە عاشقی شەر و کاری چەکدارین , بەڵکوو بە لیٚکدانەوەی سیاسی ئەمەمان دەست نیشان کردووە . هەڵبژاردنی شیٚوەی خەبات هەر وەك دارشتنی ستراتیژی و تاکتیك , یاسا و تایبەتمەندی خۆی هەیە کە لە بنەرەت دا لە هەل و مەرجی عەینی و زەینی ولاٚت سەرچاوە دەگریٚ . لە راستی‌دا هەڵبژاردنی شیٚوەی سەرەکی خەبات دەگەریٚتەوە بۆ لیٚکدانەوەی ئەم خالاٚنەی خوارەوە :

ئەلف – ناوەرۆکی ریٚژیمی زالٚ بە سەر ولاٚت دا و شیٚوەی رەفتاری ئەو لە گەلٚ ئۆپۆزیسیۆن دا .

ب – رادەی ئامادەیی کۆمەلاٚنی خەلٚك بۆ کەلٚك وەرگرتن و پیٚشوازی هەرکام لە شیٚوەکانی خەبات .

ج – رابردوو و سوننەتی خەباتکارانە لە ولاٚت دا .

د – رادەی ئامادەیی هیٚزە شۆرشگیٚرەکان بۆ بەرهەڵستی ریٚژیم .

هـ – چۆنیەتی باری چینایەتی و ئابووری کۆمەڵ و ڕۆڵی هەر کام لە چین و توێژەکان لە خەبات دا و چەند شتیتر....

سەرنج دانە سەر هەر کام لەو خاڵانە وهەروەها لێکدانەوەیەکی گشتی لە سەریان , بە باشی دەری دەخات کە لە ئیمڕۆی ئێران و کوردستانی ئێران دا خەباتی چەکداری تەوەری سەرەکی هەموو شێوەکانی خەباتە و ئەزموونیش ئەوەی بۆ سەلماندووین . گرینگی دەست نیشان کردنی ئەم ڕاستی یە بە تایبەت لەوە دایە کە بە داخەوە هێندێ لە هێز و تاقمە سیاسی یەکانی کوردستان لە نێوخۆوە و بە تایبەت لە دەرەوەی وڵات گرینگی خەباتی چەکداری یان خستۆتە ژێر پرسیارەوە و بەدیلی "کاری تەشکیلاتی"یان بۆ هێناوەتە گۆڕێ . با ئەوەش بمێنێ بۆ کاتێکیتر کە ئاخۆ چۆن لە کاری تەشکیلاتی حاڵین ؟

با ئەوەش بڵێین کە بە بڕوای ئێمە بە کارهێنانی شێوەکانی دیکەی خەبات وەك مانگرتن , خۆپیشاندان , دروشم نووسین و تەبلیغات و ... هیچ ناکۆکی یەکی لە گەڵ کاری چەکداری نیە بەڵکوو بە پێچەوانەوە تەواوکەریەتی .

خەباتی چەکداری لە قەوارەی هێزی پێشمەرگەدا خۆ دەنوێنێ و بەرەوپێش دەچێ . دەبێ بۆ گەشە و پەرەئەستاندنی , ئاسۆی ستراتیژیکمان هەبێ . لە پێوەندی لە گەڵ ئەمەشدا دوو خاڵی گرینگ دەبێ بخرێتە بەر باس و سەرنجدان :

ئەلف – هێزی پێشمەرگەی کوردستان لە ناوەرۆك دا هێزێکی دیمۆکراتیکە کە بۆ وەدەست هێنانیمافیدیاری کردنی چارەنووس و دامەزراندنی دیمۆکراسی لە ئێران دا تێدەکۆشێ . لە کاتی گەشە و پێشڕەوی و پێك هاتنی بەرەی کوردستانی، دەکرێ و دەبێ لە ژێر فەرماندەهی واحیددا ڕێك بخرێ و سازمان بدرێ .

ب – ئیمرۆ هێزی پێشمەرگە بە دروستی بەشداری شەڕی چەکداری بە شێوەی پارتیزانییە . لە هەل و مەرجی سەرکەوتنی خەبات دا هێزی

پێشمەرگە دەبێ وەك هێزێکی چەکداری منظم و بە دیسیپلین سازمان بدرێ،تاکوو بتوانێ لە دەسکەوتەکانی خەبات پارێزگاری بکا.

****

ئەمن لەم نووسراوەدا ویستم زۆر بە کورتی پێویستی پێك هاتنی یەکێتی شۆڕشگێڕانی گەلی کوردستان و هێندێ خاڵی بنەڕەتی ڕێبازی سیاسی‌مان بخەمە بەر باس و لێکۆڵینەوە . دیارە بڕوامان وانیە کە دەتوانین بە هەموو مەسەلە گرینگەکانی خەباتی رزگاریخوازی کورد وەڵامی راست و دروست بدەینەوە . هەروەها هێشتا زۆر مەسەلەی دیکەی سیاسیمان لە سەر ڕێیە کە لە داهاتوودا دەبێ بیان خەینە بەر باس . هیوای یەکێتی‌مان ئەوەیە کە ئەو شۆڕشگێڕە کوردانەی کە بیر لە ڕێکخراوێکی‌کوردستانی دەکەنەوە , بێنە مەیدان دەست لە ناو دەستی یەك قەوارەی ئیدئۆلۆژیك – سیاسی – تەشکیلاتی , ڕێکخراوێکی ئاوا کە تا ئێستا هەر بناغەکەی ساز کراوە, بە تەواوی دابرێژین و لە کۆبوونەوەی گشتی ئاخروئۆخری ئەمساڵ دا ئاکامەکەی ببینین .

بە هیوای ئەوەی کە هەموو کوردێکی شۆڕشگێڕ لە کوردستانی ئێران یەکێتی‌شۆرشگێرانی‌کوردستان بە ڕێکخراوی خۆی بزانێ و جێ‌خۆی تیادا ببینێتەوە .

سعید یزدان پناه

1370/3/14

(1) ساڵی 1380 (2001) وشەی "گەلی" لە ناوی یەکێتی شۆڕشگێڕانی گەلی کوردستان هەڵگیرا.

ئێمە و هێزە سیاسیەکانی ئێرانی و کوردستانی

بۆ یەکێتی شۆڕشگێڕانی گەلی کوردستان وەك هێزێکی کورستانی زۆر پێویستە هەڵوێستێکی روون و زانسیانەی هەبێ سەبارەت بە هێزە سیاسیەکان و هەموو ئەو مەسایلە سیاسی و کۆمەڵایەتی‌یانەی کە پێوەندی بە بزووتنەوەی شۆڕشگێڕانەی گەلەکەمانەوە هەیە. ئەم نووسراوەش کە یەکەم هەنگاوە لەم پێوەندی‌یەدا، بۆ نێو خۆی رێکخراوە شۆڕشگێڕەکەمان، هاتووەتە سەر کاغەز.

پێش ئەوەی راستەوخۆ بچمە سەر باسی رێکخراوە ئێرانی و کوردستانیەکان چەند ئەسڵی گرینگی سیاسی وەك رەهنومای دیاریکردنی هەلویستی سیاسیمان خراوەتە بەر باس و لێکۆڵینەوە. دیارە هەوڵم داوە تا ئەو جێگایەی دەکرێ نوسراوە کە کورت و موختسەر بێت، ئیتر شیکردنەوە ی باسەکان ئەرکی سەرشانی هاورێیانی بەشی ئاموزشی‌یە.

چەند ئەسڵی گرینگی سیاسیی:

1- معیاری سەرەکی ئێمە وەك هێزێکی کوردستانی، بۆ دیاری کردنی دوستان و دوژمنانی گەلەکەمان، چونیەتی هەڵوێست گرتن سەبارەت بە ئامانجی ئەسڵی یەکیەتیمان واتە "وە دەس هێنانی مافی دیاری کردنی چارە نووس" بۆ گەلی کوردمانە. بەواتایەکی تر لە روی سیاسیەوە ئێمە دۆستان و دوژمنانی گەلی کورد لەگەڵ ئەم معیارە سەرەکی‌یەدا هەڵدەسەنگێنین.

بێ وچان دەبێ هەوڵ بدەین لە ئاستی ناوچەیی و جیهانی دا، سەرنجی هەموو کۆڕ و کۆمەڵێك بۆ پشتیوانی کردن لەم ئامانجە رابکێشین. هێندێ تاقم و رێکخراوی سیاسی بە ناوی مارکسیزمەوە بۆچوونێکی زۆر چەوتیان لەسەر ئەم مەسەلە هەیە. بە باوەڕی ئەوان چینی کرێکاری کورد دەبێ هەڵۆیستی خۆی بە پێی بەرژەوەندی و قازانجی کرێکارانی جیهان دیاری بکات. بۆ وێنە کرێکارانی کورد دەبێ چاوەرێ بکەن، بزانن ئاخۆ کرێکارانی فەرانسەوی سەبارەت بە فلان مەوزووعی سیاسی هەلویستیان چیە، جا ئەوکات ئەوانیش بێ ئەم لاوئەولا دەبێ هەر ئەو هەلویستە رەچاو بگرن. ناوی ئەم ئوسلوبە هەلویست گرتنەش دەنێن"ئەنتر ناسیونالیزی پرولیتری"!

2- سەبارەت بە هێزەسیاسیەکان و لێکۆڵینەوەیان، دەبێ میتۆدی کۆن و مەکتەبی بە یەك جاری وەکو ئوسلوبێکی کۆن لە لێکدانەوەدا، وەلابنرێ. یانی لێکدانەوە و هەلسەنگاندنی هێزی سیاسی دەبێ لە رووی سیاسی و رێبازو دروشمەکان، هەروەها چۆنیەتی پراتیك و رۆڵی لە بزوتنەوەدا بە گشتی دیاری بکرێت، نەوەك داتاشینی دەس بەجێی تەعەلوقی چینایەتی. دەبێ ئەوەمان زۆر بە باشی لێ روون بێت کە پێوەندی هێزی سیاسی دەگەل چینە کومەلایەتیەکان راستەوخۆ و یەك دابە دوو نیە، بەڵکو زۆر پیچیدە و موتەناقزە. هەروەها ئەو بۆچوونە چەوتە پێوایە کە هەر هێزێکی سیاسی نوێنەری چینێکە لە کۆمەڵدا. ئەگەر بێت و ئەوە بسەلمێنین دەبێ قەبوولی بکەین، ئەگەر سەد رێکخراوی سیاسی لە کۆمەلێکدا هەبێ، ئەوا سەد چینی کۆمەلایەتیش هەیە!!بەتایبەت لە ولاتانی دووا کەوتوودا کە بە تەواوی پولاریزە نەبوون، پێوەندی نێوان ئەحزاب و چینەکان زۆر ئالۆز و ناراستە و خۆیە.

3- پێك هێنانی بەرەی کوردستانی دەبێ وەکو دروشم و ئامانجێکی ستراتژیك چاوی لێ بکرێت و هەر بەو پێیەش نرخی بۆ دابنرێت. لەم پێوەندیەدا دوو شت زۆر گرینگە: یەکەم ئەوەی کە بناغەی ئەو بەرەیە دەبێ لەسەر وەدەس هێنانی مافی دیاری کردنی چارەنووس و دابین کردنی ئازادی و عەدالەتی کۆمەلایەتی لە کوردستانی رزگار کراودا دابنرێت. لە سەر دیاری کردنی شێوەی موشەخەسی مافی چارە نووس، بەرەی کوردستانی دەتوانێ بە پێی پارسەنگی هێزەگان (تعادا قوا) گەلالەی تایبەتی داپرێژێت.

دوهەم، دیاری کردنی ئەو هێز و رێکخراو و کەسایەتی‌یانەی کە دەبێ پێکهێنەری بەرەی کوردستانی بن. دیارە رێکخراو و کەسایەتی‌یەکان دەبێ شۆرشگێر و پێشکەوتنخوازبن،نەوەك هەر کەس و تاقمێ کە لافی کوردایەتی لێ بدا و بۆ وێنە بیهەوێ حکومەتی ئیسلامی کوردی‌مان بۆ دابمەزرێنێ. ئەوانەی کە دەبێ پێك هێنەری بەرەی کوردستانی بن، بریتین لە:

1- حیزبی دێموکراتی کوردستانی ئێران 2- یەکیەتی شۆڕشگێڕانی گەلی کوردستان 3- کۆمەڵە 4- ڕێبەرایەتی شۆڕشگێڕ 5- پارتی سەربەخۆیی کوردستان 6- شەخسیەتە سیاسیەکان وەکوو مامۆستا شێخ عزالدین حسینی و سارمی صادق وزیری. هێندێ ڕێکخراوو تاقمی دیکەش هەن کە تا ئێستا نەیانتوانیوە وەکو ڕێکخراوی سیاسی خۆنیشان بدەن، ئەوانیش ئەگەر وەخۆبێن وەهەڵسووڕانی سیاسیان هەبێ، دەبێ لەم پێوەندیەدا لە بەر چاو بگیرێن.

دیارە لە سەر ڕێگای پێك هاتنی بەرەی کوردستانی زۆر مانیعی گەورەی سیاسی بەدی دەکرێ کە لە بنەڕەت دا دە گەڕێتەوە بۆ ئیختلافات و ناکۆکی نێوخۆیی هێزە کوردستانیەکان.

یەکیەتی‌مان لەم پێوەندیەدا وەزعێکی زۆر حەساسی هەیە کە دەبێ زۆر بە دیقەت بیپارێزین.لە سەر ئەو مەسەلانەی کە بە ڕاستی لایەنی سیاسی و ستراتژیکیان بۆ بزوتنەوەی کورد هەیە ناکرێ و ناتوانین خۆمان بێلایەن و "خنثی" بهێڵینەوە. هەروەها دەبێ ئەوەشمان لە بەر چاو بێت کە خۆمان تێکلاوی گێرە و کێشەی غەیری سیاسی نێوان ئەو ڕێکخراوانە نەکەین و ئیختلافاتی نێو خۆیی بزووتنەوەش توندوتیژ نەکەین، مەگەر ئەوانەی کە بۆ دوارۆژ و ئیستای شۆڕشی گەلەکەمان حەیاتی بن.

4- بزووتنەوەی کورد، جووڵانەوەیەکی ڕزگاریخوازانەیە بۆ وەدەس هێنانی مافی دیاری کردنی چارە نووس. ئەم بزووتنەوە بە گشتی ئامانج، ستراتژی و تاکتیك، شکڵ و شێوەی خەبات، دروشم، هێزی سیاسی و کۆمەلایەتی و هێزی هاندەری تایبەتی‌خۆیی هەیە کە بە ڕاشکاوی دەگەڵ بزووتنەوەی سەرانسەری جیاوازی هەیە.

بزووتنەوەی شۆڕشگێڕی لە کوردستانی ئێران بەشێکە لە جوولانەوەی گشتی گەلی دابەش کراوی کورد. سەرکەوتنی نیهائی بزووتنەوەی کورد بە گشتی لە کاتێك دا دەبێ کە کورد سەربەخۆیی وە دەس هێنابێ و دەوڵەتی تایبەتی خۆیی دابمەزرێنێ.

بزووتنـەوەی رزگـاریخوازی گـەلی کـورد بـە گشـتی بـە شـێکە لـە بزووتنـەوەی گەلانی جیهان بۆ گەیشتن بە رزگاری، دێموکراسی و سوسیالیزم.

لـەم پێوەندیـەدا دەبـێ دەگـەڵ بۆچـوونێکی چـەوت و لادەرانـە کـە دەڵـێ بزوتنـەوەی کـورد لـە ئێـران" جوزئـێ لـە بزوتنـەوەی سەرانسـەری ئێرانـە" مەرزبەنـدی بکـەین. چـوونکو هـەمووکاتێك جـوزء تابعێکـە لـە کـول و ناتوانـێ نـاوەرۆك، شـکل و رێبـازی تایبـەتی خـۆیی هـەبێت. لـە حاڵێکـدا بزووتنـەوەی کــورد تــەنیا لــە روخانــدنی رژیمــی کۆمــاری ئیســلامی و وەدی هێنــانی دێموکراسـی دەگـەڵ بزوتنـەوەی گشـتی ئێرانـی هاوسـوو و هاوجیهەتـە، دەنـا ستراتژی، تاکتیك، ئامانج ، دروشم، هێـزی سیاسـی و کۆمەڵایـەتی بـە روونـی جیــاوازی دەگــەڵ بزووتنــەوەی سەرانســەری ئێــران هەیــە. بــۆ چــوونی شۆڕشگێڕانە ئەوەیە کە دەڵێ، جوولانەوەی رزگاریخوازانەی کوردستانی ئێران بەشـێکی سـەرەکی لـە بزووتنـەوە گشـتی گـەلانی ئێـران بـۆ روخانـدنی کۆمـاری ئیسلامی و دامەزراندنی حکومەتێکی دێموکرتیکە.

هێزە سیاسیە ئێرانیەکان:

لــە پێوەنــدی دەگــەڵ هێــزە سیاســیە ئێرانیــەکان دا، ئێمــە دوو مێعیــاری سـەرەکیمان هەیـە بـۆ هەلسـەنگاندن و پێوەنـدی خۆمـان پـێ یانـەوە. یەکـەم، چۆنیەتی هەڵوێسـتی ئـەوان لـە سـەر مەسـەلەی رەوای گـەلی کـورد. دووهـەم، چۆنیەتی هەڵوێسـتی ئـەوان لـە سـەر کۆمـاری ئیسـلامی و حکومـەتی داهـاتوی ئێران.

دەتوانین هێزە سیاسیە ئێرانیەکان بەگشتی بەم جۆرە دیاری بکەین:

ئەلف:سـەڵتەنەت خوازەکـان. ب: موجاهـدینی خـەڵك. ج: ئـەو رێکخراوانـەی کـە خۆیان بەدێموکرات و کۆماری خواز لـە قەڵـەم دەدەن. د: رێکخـراوە چەپیەکان. لــە ســەر ئەساســی ئــەو دوو مێعیــارەی کــە پێشــتر باســمــان کــرد، دەتــوانین لێکدانەوە و چۆنیەتی پێوەندی یەکیەتیمان دەگەڵ هێزە ئێرانیـەکان بـە باشـی روون بکەینەوە. لە ئەلفەوە دەس پێ دەکەین:

ئـەلف: سـەڵتەنەت خوازەکـان – سـەلتەنەت خوازەکـان ڕێکخراوێکـی یـەك گرتوویان نیە بەڵکوو تاقمی جۆراوجۆریان تێدا دەبیندرێ. تێیان دا هەیە کە بە تـەواوی "شاوڵاێین" وەکوو علی ئەمینی و درفش کاویانی. هی واشیان تێدایـە کـە خوازیـاری سـەڵتەنەتی مەشروتە و دێمـوکراتیکن!! وەخۆیـان بـە سوسیال ـ دێموکرات دەزانن هـەروەك بختیـار. کوڕەکـەی شـا، لـە نێوان ئـەم تەیفە سـەڵتەنەت خـوازە دا مـانۆڕ دەدا و جارێ ئـەم لا و کاتێ ئـەولا دەگرێ. خسوسیەتی هاوبەشی تـەیفی سـەڵتەنەت خـواز لـە دژایـەتی دەگـەڵ دەسـەڵاتی کۆمـەڵانی خـەڵك, واتـە دێموکراسـی راسـتەقینە، عەداڵـەتی کۆمەڵایـەتی و روخانـدنی کۆمـاری ئیسـلامی لـە ڕێگـای ڕاپـەڕینی خەڵکـەوە، دایـە وهتـد. سـەبارەت بـە گـەلی کـوردیش زۆر روون و ئاشـکرایە کـە بـە درێـژایی مێـژوو هێزەکانی لایـەنگری سـەڵتەنەت دژی میللـەتی کـورد و مـافی ڕەوای لـە دیـاری کردنی چارە نووسی خویدا راوەستاون. سەڵتەنەت خوازەکان تەنانەت گەلی کورد وەکوو میللەتێکی سەربە خۆ(لە بابەت خوسوسیەتی نەتەوایەتییەوە) بە ڕەسمی ناناسن. بەڵکوو هەر بە ئێرانی و فارسی دەزانن. لـە سـەر ئـەم بناغانـە ئێمـە سـەڵتەنەت خوازەکـان لـە بـەرەی دژ بـە جوڵانـەوەی دێمـوکرتی ئێـران بـە گشتی و بزووتنەوەی رزگاریخوازی گەلەکەمان بەتایبەتی دادەنێین.

ب: ڕێکخراوی موجاهیدینی خەڵکی ئێران:

ڕێکخراوی موجاهیدین لە ساڵی 1344، لە لایـەن محمدحیف نـژاد، سـەعید محسـن....وە دامـەزراوە. لـەو سـەردەمەدا موجاهـدین جنـاحی چـەپی هێـزە مەزهەبیـەکانیان پێك دەهێنـا. سـێ خسوسـیەتی ئـەو سـەردەمەی موجاهـدین وەکوو ئەلف: تەعەلوق بە بەرەی هێزە دژی ئەمپریالیستییەکان. ب: بـاوەڕ بە خەباتی چەکداری دژی دیکتاتۆری سەلتەنەتی. ج: باوەڕ بە نـەوعێك عەداڵـەتی کۆمەڵایەتی، ئەوانی لە ریزی هێزە پێشکەوتن خوازەکان دا دادەنا. دە سـاڵ لـە تەمـەنی موجاهیـدین تێپـەڕ نـەببوو کـە گـەورەترین ئینشـعابی ئیـدئۆلۆژیك – سیاسی بە سەرهات. ئەو ئینشعابە کە بەداخەوە تێکڵاو بە کوشت و بڕی نـاو خۆیی بوو، موجاهیدینی بە تەواوەتی بەرە و کزی برد. بەشی زۆری ئەندامانی

موجاهـدین دوای جیابوونـەوە کـە، خۆیـان لـە بـەرەی جنـاحی مارکسیسـتیدا دەدیت. ئەو کەسانەی کە لە سەر بناغەی مەزهەبیی موجاهیدین هـەروا پێیان دادەگرت زۆر کەم و لاواز بوون. لە ئاخر و ئوخری تەمـەنی ڕژیمی سـەڵتەنەتی دا ئەوەی کە لە موجاهیدین مابوو، هەموو لە زیندانەکانی ڕژیمدا بوون. دوای ڕووخانی ڕژیمی سەڵتەنەتی و هاتنە سەر کاری کۆماری ئیسلامی، سـەرە رای ئـەوەی کـە بەراسـتی موجاهیـدین دەگـەڵ بزووتنەوەیـەکی خـەڵکی و رادیکـاڵ نەکـەوت و سیاسـەتی کـەج دار و مـەریز و موماشـات جویانـەی دەگـەڵ ڕژیـم ڕەچاو گرتبوو، بەڵام بەو حاڵەشەوە بە هۆی ئەوەوە کەلەکول دا خەتی دژایەتی دەگەڵ ئیرتجاع و لایەنگری لە دێموکراسی هەڵبژارد بوو، تـوانی ببـی بـە یـەکێ لـە گـەورەترین هێزەسیاسـیەکانی ئێرانـی. سیاسـەتی موماشـات دەگـەڵ ڕژیـم نەیتوانی زۆر دەوامی هەبێ و سەردەمی ڕوویارووییی ئاشکرا دەگەڵ دەسەڵاتی حاکم بە سورعەت نێزیك دەبووەوە. موجاهدین لـە سـەر ئەساسـی موحاسـەبەی چـەوتی پارسـەنگەی هێزەکـان چ لـە نێـو خـۆ و چ لـە دەرەوەی وڵات، سـتراتژی وەدەس گرتنـی دەسـەڵاتی سیاسـی لەکـەم خایـەن دا(کوتـاه مـدت) پـەیرەوی کرد، کـە هـەتا ئێسـتاش هـەر لـە سـەری دەروات و پـێی نەگەیشـتووە. شـورای نیشتمانی بەرگریش کـە ئێسـتا بووەتەشـتێکی کـارتۆنی، هـەر لـە سـەر بناغـەی ئەو ستراتژیە دامـەزرا. ناکـامی موجاهیـدین لـە گەیشـتن بـە سـتراتژی ڕووخـانی ڕژیـم و وەدەس گرتنـی دەسـەڵاتی سیاسـی لـە ماوەیـەکی کـورت دا کـە هـەموو حیسـابەکانی ئـەوانی لـە سـەر کـۆك کـرا بـوو، بـالقوە دەبـووە هـۆی ئـاڵۆزی و بوحرانی نێو خۆیی. ڕێبەری موجاهدین بۆ پێش گرتن لـە وەزعێکـی ئـەوتۆ کـە چاوەڕوانی دەکرا، دژی حەملەیەکی نێو خۆیی بـە نـاوی" انقلاب ایـدئۆلۆژیك" سـاز کـرد. ئاکـامی" انقـلاب ایـدئۆلۆژیك" بـە کـورتی بـەم جۆرەبـوو: لـە بـاری ئیدئۆلۆژیکەوە: دامەزراندنی سیستمی "امامت" بە واتایەکی تر "ولایت فقیە" لـە نێـو ریزەکـانی موجاهـدین دا.لـە بـاری سیاسـیەوە : سـەقامگیر بـوونی" انحصـارطلبی" سیاسـی و پـاوان خـوازی شـووینیسـتی کـە پراتیکـی سیاسـی موجاهدینی بە تـەواوی دژی دێموکراتیك کردووە. لە باری تەشکیلاتییەوە:

داسـەپاندنی سیسـتمی دیکـاتوری تاکـە کەسـی و فـەزای تیـروری فیکـری و سیاسی دژی – "مەسەلە دارەکان".

بـەکورتی " انقـلاب ایـدئۆلوژیك" نوختـە گـۆڕانێکی ئیـدئۆلوژیك سیاسـیی گـرینگ لـە ژیـانی موجاهـدین دا بـە ژمـار دێـت، کـە بـووەتی هـۆی تێپـەڕینی موجاهدین لە ریزی هێزە دێموکرات و شۆڕشگێڕەکان بەرە و ریزی هێزی دژی دێموکراتیك و شووینیستەکان.

ئێسـتا بـە دوای " انقـلاب ایـدئۆلۆژیك" دا بـافتی موجاهـدین لـە سـێ3 عونسوری سەرەکی پێك هاتووە. ئەلف: شۆوینیسمی پاوان خوازی ئێرانی. ب: ئیرتجاعی مەزهەبی. ج: سوسیالیزمی سەربازخانەییشێوە بەعسی.

رێکخراوی موجاهدین لـەم ماوەدا بە راشکاوی ناوەڕۆکی دژی کوردانەشی نیشان داوە. لە سەر ئەم ئەساسە بە بڕوای ئێمە لە هەل ومەرجی ئێستا دا هـیچ هێزێکـی کوردسـتانی بـۆی نیـە پێوەنـدی دوسـتانەی دەگـەل موجاهـدین هـەبێ. پێوەندی دوستانە دەگەڵ موجاهدینی دژی کورد و کوردکوژ، تووی ناکۆکی و ئیختلافاتی نیو خۆیی لە بزووتنـەوەی شۆڕشگێڕانەی کوردستاندا، دەچـێنێت. هـەر کـات پێویسـت بـوو بزووتنـەوەی کـورد دەگـەڵ موجاهیـدین پێوەنـدی هـەبێ و رێـك بکـەوێت، ئـەوا دەبـێ لەسـەر ئەساسـی بـە رەسمیـەت ناسـینی مـافی دیـاری کردنـی چـارە نـووس بـۆ گـەلی کـورد و هەڵسـەنگاندنی دەقیقـی پارسـەنگی هێزەکـان بێـت کـە لـە دوا رۆژدا یارمـەتی بـە داسـەپاندنی دیکتاتۆری موجاهدی نەدرێت.

ج: تەیفی رێکخراوە دێموکرات و کۆمار خوازەکان:

ئەم تەیفە لە رێکخراوە ئێرانیـەکان، زۆر ناهـەمگون، موتـەناقز و بەر بلاون. خسوسیەتی هاوبەشی ئـەم جەریاناتـە لـەوەی دایـە کـە لـە لایەکـەوە کۆمـاری خوازان و لە لایەکی دیکەوە موخالیفی دروشمی روخاندنی کۆماری ئیسـلامی ئێــرانن. بــەڵکو داواکــاری ئــاڵ و گــۆڕی دێمــوکراتیکی ئــەوتو هــەن کــە کۆماریئیسـلامیش خـۆی وەکـو یـەکێ لـە پێـك هێنـەرانی ئـەو ئـاڵ و گـۆڕە دێموکراتیە بێتە گۆڕێ. دروشمی سەرەکی ئەوان لە هەل و مەرجی ئێستا دا لە

جیٚ ی روخاندنی کۆماری ئیسلامی، هەڵبژاردنی ئازادە. بە گشتی تەیفی ڕێکخراوە کۆماری خوازەکان بەشی هەرە ریفۆرمیستی بزووتنەوەی ئازادیخوای ئێران پێك دێنن. هەڵوێستی ڕێکخراوە کۆماری خوازەکان بە نیسبەت مەسەلەی کورد و بزووتنەوەی شۆڕشگێڕانەی کوردستان یەك دەست نیە، بەڵکو جیاوازی زۆر کەیفی تێدایە. جناحی چەپی ئەو تەیفە لایەنگری لە داخوازی" خودمختاری" دەکەن و بەو نیسبەتە مافی رەوای گەلەکەمان بە رەسمیەت دەناسن. بەلاّم جناحی راستی ئەو تەیفە تەنانەت " خودمختاری"ش بە داخوازێکی لاوەکی لە بزووتنەوەی ئازادیخوازی ئێران دا دەزانن. لە بەر ئەوە، مەگەر بە زۆر دەنا دان بە مافی زەوت کراوی گەلەکەماندا نانێن.

بزووتنەوەی رزگاریخوازی کوردستان دەبێ تێ بکۆشێ سەرنجی سەمپاتیانەی ئەو تەیفە لە ڕێکخراوە ئێرانییەکان بە گشتی بۆلای خەباتی حەق خوازانەی خۆی رابکێشێ وەتا ئەو جێگایەی کە دەکرێ بۆ ناساندنی زیاتری مەسەلەی کورد لەم ڕێکخروانە کەڵك وەربگرێ.

د. ڕێکخراوە چەپیەکان:

ئێمە ڕێکخرای چەپی بەوانە دادەنێین کە تا ئێستاکەش هەر لە سەر ڕێبازی مارکسیستی پێدادەگرن و بە زانستی رزگاری چینی کرێکاری دەژمێرن. ئەو ڕێکخراوانە بە داخەوە چەندایەتی‌یان (کمیت) گەلێ زیاترە لە چوونایەتی‌یان(کیفیت).

ڕێکخراوە چەپیە ئێرانیەکان بە غەیری حیزبی کۆمۆنیستی ئێران زۆر کز و لاواز و بێ دەسەلاّتن. هەر بەو هۆیەشەوە هەڵوێستەکانیان بە زۆری دوورە لە هەستی بەر پرسایەتی. سەرەکی ترین نوختە زەعفی ڕێکخراوە چەپیەکان بە گشتی لە مەکتەبی و فیرقەیی بوونیان دایە. بە واتایەکی تر کەمتر وەك ڕێکخراێکی سیاسی دەجووڵێنەوە. بەڵکوو هەر وەك فیرقەیەکی ئارمانخواز دێنە بەرچاو. ئەو ڕێکخراوانە تا ئێستاش بە دوای هەموو ئەزمونەکانی ئەم دواییانەی بزوتنەوەی کۆمۆنیستی لە ئاستی جیهانی دا، نەیانتوانیوە لە

نێوان ئارمانخوازی ئیدئۆلۆژیك و ڕێبازی سیاسی كه به پێی هەل و مەرجی سیاسی، پارسەنگی هێزەكان و ئیمكاناتی واقیعی بۆ گۆڕان كاری دادەنرێ و مەسەلەی سەرەكی تێیدا، دەسەڵاتی سیاسی وەدەس گرتن و پاراستنی یەتی، پێوەندیەكی ئوسوڵی پێك بێنن.

بەهەر حاڵ ڕێكخراوە چەپیەكان سەرەڕای هەستی شووینیستی‌یان، بە كردەوە بەرانبەر بەگەلی كورد، بە ڕەسمی مافی دیاری كردنی چارە نووسی گەلان بە دەستی خۆیان، دەسلمێنن. هەوەها خوازیاری رووخاندنی كۆماری ئیسلامی و هاتنە سەر كاری حكومەتێكی دێموكراتیكن. ئەم دوو مەسەلەیە دەتوانێ ببێتە بناغەی پێوەندی دۆستانەی كورد و ڕێكخراوە چەپیە ئێرانیەكان. یەكێتی شۆڕشگێڕانی گەلی كوردستان دەبێ تێ بكۆشێ بەرە بەرە دەگەڵ ئەو ڕێكخراوانە لە سەر ئەساسی حقوقی بەرابەر و ڕێزگرتنی دولایەنی(احترام متقابل) دوستایەتی دابمەزرێنێ. (هەڵبەت نابێ دڵی خۆمانی لێ خۆش بكەین و كیسەی بۆ هەڵدروین).

ڕێكخراوە كوردستانیەكان:

هەروەك لە پێشدا دەسنیشان كراوە، ئێمە چالاكانە بۆ پێك هێنانی بەرەی كوردستانی تێ دەكۆشین. ڕەچاوەگرتنی بە كردەوەی ئەم ئەركە پیرۆزە پێویستی بە دوو پێش شەرتی سیاسی هەیە:

یەكەم: گرتنی هەڵوێستی دۆستانە بەگشتی سەبارەت بە هەمو هێزە پێشكەوتنخوازەكانی كوردستانی . ئەوە دەبێ لە ڕەفتار و كرداری سیاسی ئێمەدا خۆی بە باشی بنوێنێ.

دووهەم: بۆ گەیشتن بە مەبەستی ستراتیژیكمان دەبێ ئامادەیی لە خۆ بردوویی و تەحەمولی سیاسی زۆر گەورەمان لە مەیدانی خەباتی كوردایەتی دا و بە نیسبەتی هێزەكانی كوردستانیەوە هەبێ.

وە ئەمما ئەحزاب و ڕێكخراوە كوردستانیەكان:

ئەلف: حیزبی دیمۆكراتی كوردستانی ئێران

ئەم حیزبە کە ڕێکخراوی زۆر کۆنی بزووتنەوەی کوردە، ئیستا یەکێ لە هێزە سەرەکیەکانی پێك هێنەری جووڵانەوەی شۆڕشگێڕانەی گەلی کورد لە کوێستانی کوردستانە. بە خۆشیەوە هەر ئێستا لە نێوان حیزبی دێموکرات و یەکیەتی‌ماندا پێوەندیەکی دۆستانە دامەزراوە کە هیوا دارین بە هەول و تەقەلای هەر دولامان بەباشی بپارێزرێ. ئێمە وەك یەکیەتی شۆڕشگێڕان دەمانەوێ ئەم پێوەندیە تا ئەو رادەیە قووڵ ببێتەوە کە لە داهاتودا بتوانی ببێتە بەردی بناغەی پێك هێنانی بەرەی کوردستانی. دیارە پێوەندی دۆستانەی یەکیەتیمان و حیزبی دێموکرات بەو مانایە نیە کە لە نێوانماندا هیچ جیاوازیکی ئیدئۆلۆژیك سیاسیی بەدی ناکرێ. بە پێچەوانەوە یەکیەتی شۆڕشگێڕان و حیزبی دێموکرات دوو ڕێکخراوی کەیفەن لەیەك جیاوازن.

جیاوازیەکان دەتوانیین بە کورتی بەم جۆرە دیاری بکەین:

– یەکیەتی شۆڕشگێڕان ڕێکخراوێکی بە تەواوی کوردستانی‌یە و خۆی بە بزووتنەوەی کورد بە گشتی موتەعەلق دەزانێ. بەڵام حیزبی دێموکرات، حیزبێکی کوردستانی و لە هەمان کاتدا ئێرانی‌یە.

– یەکیەتیمان هەڵگری دروشمی مافی دیاری کردنی چارە نووسە، حیزبی دێموکرات داوای خودمختاری دەکات.

– یەکیەتی شۆڕشگێڕان پێك هێنانی بەرەی کوردستانی بە ئەرکێکی ستراتژیك دەزانێ، حیزبی دێموکرات تا ئێستا باسی لێ نەکردووە. هەروەها ڕامالینی داگیرکەرانی کوردستان کە یەکێ لە دروشمەکانی ئێمەیە.

– یەکیەتیمان باوەڕی بە داڕشتنی ستراتیژی جیاواز بۆ خەباتی گەلی کورد هەیە، حیزبی دێموکرات بە بزووتنەوەی ئێرانی‌یەوە گرێی دەدات.

ئەمانە و چەند خاڵی دیکەش دەتوانین ناو بەرین. زۆر ڕوونە کە ئەم جیاوازییانە لە سیاسەتی تاکتیکی دا گەلێ جار جیاوازی بەر چاو پێك دێنن. گرینگ ئەوەیە کە ئەم جیاوازییانە نەبێتە هۆی دوژمنی و تێك هەڵچوون و بە گژ یەك دا چوونی سیاسی. ئێمە لە هەمان کاتدا کە جیاوازیەکان ناشارینەوە، دەبێ بتوانین لە سەر خاڵە هاوبەشەکان کە لە ڕزگاری گەلی کورد لە چنگی

داگیر کەرانی کوردستاندا خۆی دەنوێنێ، بە ڕێک کەوتنی ستراتژیك و دۆستانە بگەین.

ب. ڕێکخراوی کۆمەڵە:

کۆمەڵە لە سەرەتای پێك هاتنیدا، ڕێکخراوێکیمائۆئیست بوو. کۆمەڵە زۆر شتی لە کۆمەڵەی ڕەنجدەرانی کوردستانی عێراق وەرگرتبوو ولە راستی دا لە ژێر تەئسیری ئەودا دامەزرابوو. بەڵام تا راپەڕینی گەلانی ئێران بەرەسمی هیچ نووسراوە یا کردەوەیەکی بە نێوی کۆمەڵەوە لێ نەبیندراوە. راپەڕینی گەلانی ئێران کۆمەڵەی دەگەڵ هەل و مەرجێکی نوێ بەرەوروو کرد. ئەمجار خەباتی ئاشکرای کۆمەڵە لە قەوارەی کانونە دێموکراتیکەکاندا خۆی دەنواند. کۆمەڵە لە ژێر تەئسیری بارۆدۆخی دوای راپەڕینی گەلانی ئێران بەرە بەرە تێدەکۆشا کە خۆی وەکو ڕێکخراوێکی چەپی ئێرانی وە موتەعەلق بە خەتی 3 نیشان بدات. هەڵبەت بە هۆی لاوازی تیۆری و کەم بوونی ئەزمونی سیاسییەوە، ڕێبەرانی کۆمەڵە هەر ڕۆژێ بە ڕێکخراوێکی خەتی سێوە خۆیان هەڵدەواسی. لە ئاکامی ئەم خۆهەڵواسینانەدا حیزبی کمونیستی ئێران لە میشکەپەی ئالانی سەردەشت دامەزرا. حیزبی کمونیست لە ئەساس دا لە کۆمەڵەو سەهەند(اتحاد مبارزان کمونیست) وە هێندێ کادری ئەم ڕێکخراو و ئەو ڕێکخراوی شکست خواردوی خەتی 3 پێك هات. کۆمەڵە بە هۆی ئەوەوە کە هێزی سەرەکی و لە راستیدا 80- 90 لە سەدی ئەندامانی حیزبی کمونیستی پێك دەهێنا، ماف و ئیختیاراتی تایبەت بە خۆی، لە نێو ریزی حیزبی کمونیست دا، دەویست. دیارە داوا کاریەکانی بە ڕەسمی قەبوول کرا. ئەو ماف و ئیختیاراتە تایبەتیە کەکۆمەڵە وەدەستی هێنا بریتی بوو لە وەی کە: کۆمەڵە گونگرە و کۆمیتەی ناوەندی تایبەت بە خۆیی هەبێ. وە هەروەها بتوانێ بە ناوی کۆمەڵەوە سەر بەخۆیانە لە سەر مەسەلەی کورد بڕیار بدات و لەگەل لایەنە جووراجۆرەکانی پێوەندی دار بە مەسەلەی کوردەوە وتووێژ بکا و تەنانەت لە دەرەوەی ولاتیش بە ناوی خۆیەوە هات و چۆی مەحافلی نێونەتەوەیی بکات. هەر لە سەرەتاوە زۆر روون بوو کە ئەم قەوارە سیاسی –

تەشكیلاتی‌یە، لە سەر ئەساسی تەوازونی قوا دامەزراوە و لە نەتیجەی گۆڕانی تەوازون دا بە قەتعی دەگۆڕدرێت.كونگرەی چوارەمی حیزبی كۆمۆنیست كە دەبێ بەم زووانە ببەسترێ لەم بارەیەوە چارەنووس سازە.

ئەگەر تەنانەت وەزعی كۆمەڵە هەر بەم جۆرەی كە ئێستا هەیە بمێنێتەوە، دەبێ وەكو یەكێ لە هێزەكانی بزووتنەوەی شۆڕشگێڕی كوردستان چاوی لێ بكرێ و هەوڵ بدرێت سەرنجی بەرە و پێك هێنانی بەرەی كوردستانی رابكێشرێ.

یەكەمین خاڵی سەرەكی جیاوازی و ناكۆكی ئێمە دەگەڵ كۆمەڵە، نەك هەر ئێمە بە ڵكو هەمو هێزە كوردستانی‌یەكان ئەوەیە كە كۆمەڵە نرخ و بایەخێك بە جووڵانەوەی نەتەوایەتی گەلی كورد نادات و بە ناوی بۆچوونی ناسیونالیستی، هێرشی نارەوای دەكاتە سەر. بە بۆچوونی چەوتی كۆمەڵە كرێكارانی كورد هەستی نەتەوایەتی‌یان نابێ ببێت و ستەمی میللی ئەو دیاردە سیاسی‌یەنیە كە كرێكاری كوردیش دەبێ لە پێناوی‌دا خەبات بكات. لای كۆمەڵە وایە كە دەكرێ بەبێ ئەوەی كرێكارانی كورد رزگاری نەتەوایەتی وەدەس بێنن, جەور و ستەمی چینایەتی لە ناوببەن. ئەوەش بۆچوونێكی هەڵە و بەتەواوی لادەرانەیە كە بزووتنەوەی رزگاریخوازی كورد، كزولاواز دەكات. ئاشكرایە ئەم شێوە لێكدانەوەیە گرێ‌یەكی گەورەیە لە سەر رێگای گەیشتن بەتەوافوق لە نێو ریزی هێزە كوردستانی‌یەكاندا. بەو حاڵە شەوە ئێمە دەبێ تا ئەو جێگایەی كە دەكرێ پێوەندی نزیك و دۆستانە دەگەڵ كۆمەڵە ساز بكەین.

ج. رێبەرایەتی شۆڕشگێڕ:

ئەو رێكخراوەی كە بەناوی " حیزبی دێموكراتی كوردستانی ئێران – رایبەرایەتی شۆڕشگێڕ" ناسراوە، دوابەدوای كونگرەی 8ی حیزبی دێموكرات و لە بەهاری ساڵی 1367 دا وەكوو هێزێكی ئینشعابی لە ریزەكانی حیزبی دێموكرات، لە دایك بووە. رێبەرایەتی شۆڕشگێڕ بە بڵاو كردنەوەی بەیاننامەیەكی 10 مادەیی كە هەروەك ناسنامەی ئەو رێكخراوە ناسرا، دامەزراندنی خۆی رەسمییەت پێدا. بۆ ئێمە وەك هێزێكی كوردستانی

پێویسته كه دەركێكی قووڵ و دەقیقمان ببێ له هۆیەكانی پێك هاتنی ڕێبەرایەتی، ئەو هەل و مەرجه كه ئیمكانی به پێك هاتنی داو داهاتووی ئەم هێزه و چۆنیەتی پێوەندی نێوانمان و هەروەها ڕۆڵێك كه ئێستا له بزووتنەوەی كوردستاندا هەیەتی.

دوو مەسەلەی سەرەكی زەمینەی ئینشعابی له حیزبی دێموكرات دا پێك هێنا.

یەكەم: هەل و مەرجی گشتی سیاسی ساڵەكانی 65-66 (86-87) كه بزوتنەوەی كوردستان به هۆی ڕاگەیاندنی ئاگر بەس له نێوان عێراق و ئێراندا خۆی لەگەڵ تەنگ و چەڵەمەیەكی گەورەی سیاسی بەرەو ڕووه دەدیت. ئەوه قانونی گشتی سیاسەته كه هەموو بزووتنەوەیەك له بارودۆخی پاشه كشێ دا زەمینه و ئیمكانی جیابوونەوە(انشعاب) له ریزەكانیدا ساز دەبێ. پێش گیری له ئینشعاب و ئینشقاق له هەل ومەرجی ئەوتۆدا،دەگەڕێتەوه بۆ وریایی و چۆنیەتی هەڵوێستی سەركردایەتی ئەحزاب و ڕێكخراوەكانی بەشدار له بزووتنەوەدا.

دووهەم: هەر لەو كات و ساتەدا حیزبی دێموكرات به گشتی له ئینزیوا (انزوا)ی سیاسی دا بوو و له ئۆپۆزیسیۆنی ئێرانی به گشتی و بەتایبەت لەو هێزانەی له كوردستان دا حوزووریان هەبوو، تاك و تەریك كەوتبوو. به هۆی ناكۆكی و كێشەی توندی ئەو حیزبه دەگەڵ چەند ڕێكخراوی وەكوو موجاهدین و كۆمەڵه، هەر جم و جۆڵێكی موخالیف له نێو ڕیزكانیدا، لەلایەن ئەو ڕێكخراوانەوه پشتیوانی لێ دەكرا.

ڕێبەرایەتی حیزبی دێموكرات به بێ سەرنج دانه سەر ئەو بارو دۆخه كه باسی لێكرا، گەڵاڵەی تەسفیەی تەشكیلاتی ریزەكانی خۆیی به دەستەوه گرت. كونگرەی 8 كه له زستانی ساڵی 1368 دا گیرا، ئەركی ئەوه بوو گەڵاڵەی تەسفیەی تەشكیلاتی پەسەند بكات. شكڵی ئەو گەڵاڵەیه له "لیستەی فیكس" دا خۆی دەنواند. لیستەی فیكس بەو مانایه بوو كه ڕێبەریی تازەی حیزبی دێموكرات دەبێ به سەرجەم هەڵبژێردرێ نەوەك له ڕێگای هەڵبژاردنی یەك به یەك و ئازادانەی ئەندامانی كاندید بۆ كۆمیتەی ناوەندی. له " لیستەی

فیکس" دا چەند کەس لە ئەندامانی بەناوبانگی حیزب نەگونجابوون. هەر ئەوە بووبە هاندەری ئینشعاب و دامەزرانی ڕێبەرایەتی شۆڕشگێڕ کە بە گورجی و بە پەلە لەلایەن موجاهدین و هێندێ ڕێکخراوی دیکەوە پشتگیری لێ کرا.

سەبارەت بە هەڵوێستی ئیمە لە سەر "ڕێبەرایەتی شۆڕشگێڕ" دەبێ دووخاڵی سەرەکی لە بەر چاو بگیرێ.

یەکەم: ئەوەی کە ئەو ئینشعابە لە ئاکامی وڵام دانەوە بە پێویستی مێژوویی بزوتنەوەی کورد رووی نەداوە. بەڵکوو ناکوکی و کێشەی تەشکیلاتی هاندەری ئەو جیابوونەوە بووە. ئەمە بە جوانی لە بەیاننامەی 10 مادەیی "ڕێبەرایەتی" دا دەردەکەوێ. ئەو بەیاننامە بە راستی تەنیا بۆ رازی کردنی لایەنە جوراوجۆرەکانی پێوەندیدار بەمەسەلەکەوە نووسرا بوو، نەك دەر برینی راستەقینەی بیروباوەڕی سیاسی.

دووهەم: پێوەندی و دۆستایەتی "ڕێبەرایەتی شۆڕشگێڕ" دەگەڵ ڕێکخراوێکی دژی کوردی وەك موجاهیدین ، نەك هەر هیچ قازانج و بەرژەوەندی بزووتنەوەی کوردی تیا بەدی ناکرێ بەڵکوو بە پێچەوانەوە راستە و خۆ دژی ئەو قازانج و بەرژەوەندیی‌یەیە.

لە بابەت چەند مەسەلەی دیکەشەوە هەڵوێستمان روونە. ئێمە بە توندی موخالیفی شەڕی براکوژی نێو خویین، بە هەر هۆ و سەبەب و دەلیلێك بێت. ئەوەشمان بە ڕێبەرانی هەر دوو لا راگەیاندووە. لە کێشە و ناکۆکی لە سەر هەڵبژاردنی ناوی حیزبی دێموکرات ئێمە بە رەسمی خۆمان دوور دەپارێزین لە بەر ئەوە کە پێوەندی بە ئێمەوە نیەو مەسەلەی تایبەتی خۆیانە.

بۆ هاوکاری کردن دەگەڵ "ڕێبەرایەتی" ئێمە پێش شەرتێکمان هەیە ئەویش ئەوەیە کە ڕێبەرایەتی ئەگەر هێزێکی رەسەنی کوردستانی‌یە, دەبێ پێوەندی دۆستانەی دەگەڵ ڕێکخراوی کورد کوژی موجاهدین بە ئاشکرا بپسێنێت. دەنا هەر چەشنە هاوکاریەك دەگەڵ ڕێبەرایەتی راستەوخۆ یا نا راستەوخۆ

موجاهدین کەڵکی لێ وەردەگرێ. ئاشکرایە کە ئەمەش بە پێچەوانەی قازانجی بزووتنەوەی شۆڕشگێڕانەی گەلی کوردە.

لەم نووسراوەدا هەوڵ درا زۆربە کورتی باسی هێزە سیاسیەکان بکەین. جا دیارە کاتێ باسێك بە تێروتەسەلی نەکرابێت کەم و کووڕی تایبەتی خۆش دەبێ, کە هیوا دارم لە بەرنامە ئاموزشی‌یەکان دا قەرە بوو بکرێتەوە.

سەعید

گەلاوێژ 1370

له پێناوی روون کردنەوەی زیاتری هەڵوێستەکانی
یەکێتی شۆڕشگێڕانی گەلی کوردستان

وتووێژ لە گەڵ هاوڕێ

"سعید یزدان پناه"

کۆمیسیۆنی تەبلیغاتی یەکێتی شۆڕشگێڕانی گەلی کوردستان بڕیاری دا بە هۆی ئەوەوە کە تاکوو ئێستا ئیمکاناتی چاپەمەنی بۆ ئینتیشاری رۆژنامەی ی.ش.گ.ك. ئامادە نەبووە و ئەو زەروورەتەش هەست پێدەکرێ کە یەکیەتی‌مان زیاتر هەڵوێستەکانی خۆی روون بکاتەوە , وتووێژێك لە گەڵ هاوڕێ سەعیدیەزدانپەنا پێك بێنێ ، بۆ ئەوەی تا ئەو جێگایەی دەکرێ وەڵامی ئەم پێویستی‌یە بدەینەوە . ئەم وتووویژە لە ڕێکەوتی 70/6/10 (1991/9/1) ئەنجام دراوە .ئەمەش دەقی وتووێژەکە:

پرسیاری یەکەم – هاوڕێ سەعید وەزعی یەکیەتی‌مان بە گشتی چۆن دەبینی و بەرنامەکانی داهاتوومان چن ؟

وەڵام – هەروەك پێشتریش گوتوومانەیەکیەتی‌مان بە هۆی ئەوە کە لە دڵی هەل ومەرجی شۆڕشگێڕانەی خەباتی گەلی کورد هەڵقوڵاوە و داخواز و ڕێباز و دروشمەکانی رەنگ و دەنگ دانەوەی راستەقینەی بارودۆخی ئەمڕۆی خەباتی رزگاری‌خوازانەمانە , هێزێکی رەسەنی سیاسی‌یە کە هەر زۆر زوو جێی خۆی لە دڵی کۆمەلانی خەڵکی کوردستان دا دەکاتەوە . هەر ئێستاکەش دەتوانم بە راشکاوی بڵێم کە لە باری سیاسی‌یەوە یەکیەتی‌مان شوێنی دیار و روونی لە بزووتنەوەی شۆڕشگێڕانەی کوردستانی ئێران داناوە. ئەوەی کە ئێستا "پێك هێنانی‌بەرەی‌کوردستانی ","وەدەست هێنانی مافی دیاری کردنی چارەنووس" بەرەبەرە دەبێتە دروشمی سەرەکیی هێزە سیاسی‌یەکانی کوردستانی ئێران و دەبێتە داخوازی سەرەکی کۆمەلانی خەڵك، خۆی لە خۆی‌دا پیشاندەری راستی و دروستیی دروشمەکانی ئێمەیە. ئێوە باش دەزانن کە لە کوردستانی ئێران دا ئەوە بۆ یەکەم جار یەکیەتیی شۆڕشگێڕانی گەلی کوردستان بوو کە بە شانازی‌یەوە هەڵگری ئەم دروشمانە بووە و رچەشکێنی ڕێگای کوردایەتی و کوردستانی بوونی راستەقینە بووە و هەرواش دەمێنێتەوە . مەبەستم لە کوردایەتی و کوردستانی بوونی راستەقینە ئەوەیە کە بە داخەوە تا ئێستا هێزە پیشکەوتنخوازەکانی کوردستانی ئێران

هەم خۆیان بە ئێرانی زانیوە و هەم کوردستانی , و هەر بەو پێیەش هەڵویست و دروشمیان رەچاو گرتوە . ئێمە دەمانەوێ ئەو سامە بشکێنین و بە راشکاوی بڵێین : کوردین و خەڵکی وڵاتی داگیرکراوی کوردستانین. هەڵویستمان لە سەر ئەو ئەساسە دیاری دەکەین , بە بێ‌ترس و لەرزی سیاسی لەوەی کە پێمان بڵێن تەجزیە تەڵەب .

جا بە کورتی لە وەڵامی پرسیارەکەت دا دەتوانم بڵێم لە باری سیاسی‌یەوە مەیدانێکی بەربڵاو بۆ یەکیەتی‌مان کراوەتەوە و تا ئێستا لەو ماوە کورتەدا باش چووینەتە پێشەوە . بۆ داهاتووش زۆر کاری گرینگمان بە دەستەوەیە و بیر لە زۆر شت دەکەینەوە . ئەگەر ئیمکانات رێگامان پێ‌بدات. بەڵام دەتوانم بە گشتی لە چەند بواردا کورتیان بکەمەوە :

یەکەم : دارشتنی بەرنامە و پێرەوی نێوخۆی یەکیەتی‌شۆرشگێران .

دووهەم : گرتنی یەکەمین کۆنگرە ، یا کۆبوونەوەی گشتی .

سێهەم : درێژەی بەشداری چالاکانەمان لە شەڕی شۆڕشگێڕانەی کوردستان دژ بە داگیرکەران .

چوارەم : رێکخستنی کاری تەبلیغی بەربڵاو . کە دیارە ئەمەیان زۆر بە زەقی پێوەندی بە ئیمکاناتەوە هەیە .

پێنجەم : سازمان دانی هەڵسوڕانی سیاسی بە مەبەستی یەکگرتنی هێز و تاقم و گرووپ و شەخسییەتە سیاسی‌یەکانی کورد کە باوەڕیان بە پێك هێنانی هێزێکی سیاسی جیدیو کۆمەڵایەتی و بەدەسەڵاتی کوردستانی هەیە . لەم پێوەندی‌یەدا هێندێك کارمان کردوە کە هیوادارین بە زوویی بە ئاکام بگات . بە پێویستی دەزانم هەر لێرەدا داوا بکەم لە هەموو ئەو هێز و شەخسییەتانە کە خۆیان لەم راستایەدا دەبینن , بێن و پێکەوە لە سەر پرۆژە و پلاتفۆرمی یەکگرتن کار بکەین .

پرسیاری دووهەم- هەل و مەرجی خەباتی گەلی کورد بە گشتی چۆن دەبینن و پێشنیارمان بۆ گەشەی زیاتری ئەم جووڵانەوە رەوایە چیە ؟

وەڵام – ئەم هەل و مەرجە کە ئەوڕۆکە گەلی کورد و جووڵانەوە شۆڕشگێڕانەکەی تێیدا دەژی بە راستی لە مێژوودا کەم وێنەیە.دەتوانم بە قەتعی بڵێم ئەوە بۆ یەکەم جارە کە مەسەلەی کورد ئابەم شکڵ و شێوە و بەربڵاوییە دەبێتە مەسەلەیەکی نێونەتەوەیی .چۆنیەتیی حەللیمەسەلەی کورد ئەمرۆ بێگومان لە رەدیفی دەستووری کاری هەر دەوڵەت و حیزبێکی سیاسی جیددی دایە کە رۆڵی لە ئاڵ و گۆڕەکانی کۆمەڵگای نێونەتەوەییدا هەبێ. **ئەمن پێم وایە کە مەسەلەی کورد چی دیکە لە چوارچێوەیبەرتەسکی ولاتێك دا نابەستریتەوە ,بەڵکوو وەك مەسەلەی نەتەوەیەکی 25 میلیۆنی دێتەگۆڕێ .مەگەر ئەوەی کە ئێمەی کورد بۆ خۆمان چوارچێوەی مەسەلەکە بەرتەسك بکەینەوە.لە بارودۆخێکی ئەوتۆدا ستراتیژی جووڵانەوەی رزگاریخوازی کورد دەبێ پێك هێنانی دەوڵەتی سەربەخۆی کوردستانی بێت.**(لە سەر ئەوە تەئکید دەکەم کە ستراتیژی دەبێ پێکهێنانی دەوڵەت بێ , نە وەك دروشم تاکتیك) **چونکوو بە راستی مەسەلەی کورد بە هیچ جۆرێکی دیکە بە شێوەی قەتعی حەڵ نابێت . گەیشتن بە هێندێ ماف لە چوارچێوەی ولاتێك دا کە کوردی پێوە لکێندراوە لە شکڵی خودموختاری یا هەر شتێکی دیکە لەم بابەتە تەنیا چارەسەری کاتییە و بۆ دەورەیەك دەتوانێ وەڵامدەری خەباتی گەلی کورد بێ . هەڵبەت ئەگەر ئەو شکڵە چارەسەرییە خودموختاری بێت هەر زۆر کاتی و بێسەرەنجامە**(دوایە دیسانەوە دەگەرێمەوە سەر ئەمە).ئەوە هەر وەك گوتمان باری ستراتیژی مەسەلەکەیە . **بەلام لە باری تاکتیکییەوە دەبێ بە پێی ئیمکاناتی واقیعی بۆ گۆڕان هەوڵ بدەین و گەلاڵەی سیاسی دابرێژین.دیارە تاکتیکەکانمان دەبێ لە خزمەتی مەبەستی ستراتیژیکماندا بن . هەر سازان و موسالحەیەك و یا شەڕ و تێك هەڵچونێك دەبێ بەو معیارە حیساب بکرێ کە ئاخۆ ئێمە هەنگاوێك لە ئامانجی ستراتیژیکمان نێزیك دەکاتەوە،یا نا ؟ بە بڕوای ئێمە ئێستا کاتی ئەوە هاتووە کە هێزە سیاسیەکانی کوردستان بە گشتی بتوانن لەم بارودۆخە رەخساوەدا ئۆرگانێکی یەکگرتووی کوردستانی بۆ گەشەدان بە خەباتی رزگاریخوازانەی**

گەلەکەمان لە ئاستی نێونەتەوەییدا پێك بێنین. ئەرکی سەرەکی ئەم ئۆرگانە (هەر ناوێکی لە سەر دانێن گرینگ نیە) ئەوە دەبێ کە لە کۆڕ و کۆمەڵگای نێونەتەوەییدا مەسەلەی کورد وەکوو مەسەلەیەکی گشتی نەتەوەیەکی 25 میلیۆنی بێنێتە گۆڕێ. بە واتایەکیتر نوێنەری سیاسی –نەتەوەیی کورد دەبێ بە گشتی لە ئاستی جیهانیدا . پێم وایە زەمینە بۆ دەست دانە ئەم ئەرکە پیرۆزە بە تەواوی ئامادەیە و لە ئاستی جیهانیدا پێشوازی لێ دەکرێ . ئەگەر نەتوانین لەم دەرفەتە رەخساوە بۆ ئەم مەبەستە کەڵك وەربگرین بێگومان نەسلی داهاتوو نامان بەخشن و هەڵەیەکی مێژوویی بە ئەستۆمانەوە دەبێ . دەمەوێ بگەڕێمەوە بۆ روانگەی ئێمە لە سەر چارەسەری کێشەی کورد لە چوارچێوەی ئەو وڵاتانەی کە کوردیان تێدا دەژی , یانی هەوڵ دان بۆ گەیشتن بە لانی کەمی مافە رەواکانی گەلی کورد . ئەوەش لە کاتێك دایە کە سەربەخۆیی دروشمی رۆژ و تاکتیکی سیاسی نەبێت . لە هەل و مەرجی وەك ئێستادا , لەم حاڵەتەدا ئێمە رێگا حەللی فیدراڵی پیشنیار دەکەین . پێم وایە ئەمرۆ مەسەلەی کورد ئەوەندە زەق و بەرچاووگەورەیە و هەروەها ئەوەندە تەنگی بە دەسەڵاتدارانی حاکم هەڵچنیوە و ئەزموونی گەلانی دنیا ئەوەندەی شوێنی موسبەت لە سەر بیروڕای گشتی داناوە گەلی کوردمان بۆ وێنە لە ئێران بەشتێك کەمتر لە پێوەندی فیدراڵی لە گەڵ دەوڵەتی مەرکەزی رازی نەبێت .

پرسیاری سێهەم – جیاوازی لە نێوان حەللی فیدرالیی مەسەلەی کورد لە گەڵ خودموختاری چیە وا ئێمە بەم جورە تەئکیدی لە سەر دەکەین ؟

وەڵام – لام وایە کە مەبەست لەم پرسیارە ئەوە نیە کە ئەمن بە وردی و لە جوزئیات دا باسی جیاوازی نێوانیان بکەم . بە گشتی دەتوانم چەند جیاوازی سەرەکی دەست نیشان بکەم :

یەکەم : ئەوەی کە فیدرالیزم شێوە و شکڵێکی حکومەت کردنە کە لە ئەساس دا دەسەڵاتی مەرکەزی و تەمەرکوز لە ناوەند کەم دەکاتەوە . بە واتایەکیتر دەسەڵاتی مەرکەزی دابەش دەکرێ بە سەر ئەو ئەیالات و ویلایات و ئەو کۆمارانەدا کە لە چوارچێوەی کیشوەرێك دا دەژین .

دووهەم : خودموختاری بە پێچەوانەی پێوەندی فیدرالی, پێرەوی مەرکەزە و ناوەندگەرایە .

سێهەم : رادەی ئیختیارات و سەلاحییەتی کۆمارێکی فیدرال زۆر لە دەوڵەت و ناوچەی خودموختار زیاترە .

لەو ولاّتانەی کە فرە نەتەوەیین و بە شێوەی فیدراتیو ئیدارە دەکرێن پێشکەوتنی سیاسی-ئابووری و کۆمەلاّیەتی زیاتر دەستەبەر کراوە . بە تایبەت دەبیٚ ئەوە لە بەر چاو بگرین کە ولاّتانی وەك ئێران ئەگەر بێت و دەسەلاّتی حکومەتی مەرکەزی بە قووەتی خۆی بمێنێتەوە , دیموکراتیك ترین حکومەتیش لە ئەنجام دا هەر بەرەو دیکتاتۆری مەیل ئەکات . جا زۆر روونە ئەگەر لە ولاّتێك دا دیکتاتۆرییەت حاکم بێت، خودموختاریش دەبێتە شتێکی کارتۆنی و بیٚ ناوەرۆك . بە کورتی خودموختاری و دیموکراسی بە یەکەوە گریٚ دراون و لە یەك جیا ناکرێنەوە .ولاّتی ئێرانیش روی دیموکراسی بە خۆیەوە نابینیٚ تا ئەو کاتەی دەسەلاّتی دەوڵەتی مەرکەزی هەر ئاوەها موتەمەرکز بمێنێتەوە . کە وابوو فیدراسیون هەم ئیمکانی دیموکراسی لە ولاّت دا پێك دێنیٚ و هەم گەلی کورد و گەلانی دیکەی غەیری فارسیش دەتوانن لە لانی کەمی ئەو مافەی وەدەستیان هێناوە کەڵك وەربگرن.

پرسیاری چوارەم – تاکوو ئێستا ئێمە لە سەر هێزە سیاسی‌یەکانی ئێرانی و کوردستانی هیچمان بلاّو نەکردۆتەوە , پرسیار ئەوەیە کە پێوەندی ئێمە و ئەو هێزانە لە سەر چ بناغەیەکە و هەڵویستمان بەرامبەریان چیە ؟

وەلاّم – ئەوە راستە کە ئێمە هەتاکوو ئێستا سەبارەت بە هێزە سیاسی‌یەکان بە شێوەی دیاری کراو هەڵویستمان نەگرتووە . ئەمە بە مانای ئەوە نیە کە ئێمە هەڵویستی روونمان لەم بابەتەوە نەبووە . ئێوە ئاگادارن کە لە ناو رێزەکانی یەکیەتی‌مان دا لە سەر هێزە سیاسی‌یەکانی ئێرانی و کوردستانی بە تێرو تەسەلی قسە وباس کراوە و شتیش نووسراوە. لە راستی‌دا بە هۆی بیٚ ئیمکاناتی‌یەوە ئێمە تا ئێستا نەمان توانیوە رۆژنامە دەربکەین تا لەوی‌ٚدا ئەم

باسانه بکەینەوە .بە هەر حاڵ سەبارەت بە هێزە سیاسی‌یەکان و هەڵویستی ئێمە :

ئەو هێزانە کە دەبێ هەڵویستمان لە سەریان روون بێ , دەیان کەین بە دوو بەشەوە : ئێرانی و کوردستانی . ئێمە دوو پێوانەی (معیار) سەرەکیمان بۆ پێوەندی و دۆستایەتی و هەڵسەنگاندنی سیاسی هێزە ئێرانی‌یەکان هەیە کە بریتین لە :

یەکەم : چۆنیەتیی هەڵویستیان لە سەر رێژیمی دژی گەلی کۆماری ئیسلامی وئەو نەوعە حکومەتەی کە وەك بەدیل پێشنیاری دەکەن .

دووهەم : چۆنیەتی هەڵویستیان لە سەر مەسەلەی کورد و مافی رەوای دیاری کردنی چارە نووسی خۆی .

دەتوانین بە گشتی هێزە سیاسی‌یەکانی ئێرانی بەم جۆرە دیاری بکەین :

ئەلف – سەلتەنەت خوازەکان . ب – رێکخراوی موجاهیدینی خەڵك . ج – تەیفی رێکخراوە دێمۆکرات و کۆماری خوازەکان . د – رێکخراوە چەپی‌یەکان .

لە ئەلفەوە باسیان دەکەم . سەلتەنەت خوازەکان یەك دەست نین و خسوسییەتی هاوبەشی هەموویان لە دژایەتی لە گەڵ دەسەڵاتی کۆمەڵانی خەڵك واتە دێمۆکراسی راستەقینە , عەداڵەتی کۆمەڵایەتی و رووخاندنی کۆماری ئیسلامی لە رێگای راپەرینی چەکدارانەی گەلی و دامەزراندنی کۆمارێکی دێمۆکراتیك دایە و هتد .

سەبارەت بە هەڵوێستیان لە سەر جووڵانەوەی گەلی کوردیش , زۆر روون و ئاشکرایە کە بە درێژایی مێژوو، هێزەکانی لایەنگری سەلتەنەت دژ بە میللەتی کورد و خەباتی رەوای لە پێناوی رزگاری‌دا راوەستاون. سەلتەنەت خوازەکان تەنانەت کورد بە میللەتێکی جیاواز و بە خسوسییاتی تایبەتی خۆیەوە ناناسن . بەڵکوو هەر بە فارسی لە قەڵەم دەدەن . بەم جۆرە ئێمە سەلتەنەت خوازەکان لە بەرەی دژ بە جووڵانەوەی دێمۆکراتیکی سەرانسەری ئێران بە

گشتی و بزووتنەوەی رزگاریخوازی گەلی کوردمان بە تایبەتیدادەنێین و رازی بە دۆستایەتی و پێوەندی گرتن لە گەڵیان نین .

ب – رێکخراوی موجاهیدینی خەڵکی ئێران :

بە بڕوای من موجاهیدین رێکخراوێکی دژی دێمۆکراتیک و شۆوینیستەو هەروەها دژی جووڵانەوەی گەلی کورد لە هەموو پارچە دابەش کراوەکانیەتی . سێ عونسوری سەرەکی بافتی رێکخراوی موجاهیدین پێک دێنن : شۆوینیسمی پاوانخوازی ئێرانی , کۆنە پەرەستییمەزهەبی,سوسیالیزمی سەربازخانەیی و دژی دێمۆکراتیک . تەرکیبی ئەم سێ عونسورە دەبێتەهۆی ئەوە کە رێکخراوی موجاهیدین لە ناوەرۆک دا دژی دێمۆکراتیک بێ , نە وەک هەر بە هەڵوێست و بۆچوونێکی تاکتیکی , کە رێگای ئیسلاح و گەڕانەوەی لە بەر دا بێ . یەکیەتی شۆڕشگێڕانی گەلی کوردستان هیچ پێوەندییەکی بەم رێکخراوەوە نیە .پێشمان وایە پێوەندی دۆستانە لە گەڵ موجاهیدین تۆوی ناکۆکی و ئیختیلاف لە نێو ریزی بزووتنەوەی شۆڕشگێڕانەی کوردستان دا دەچێنێت . هەرکات پێویست بوو بزووتنەوەی کورد لە ئێران دا لە گەڵ موجاهیدین پێوەندی هەبێ و رێک بکەوێ ئەوا دەبێ لە سەر ئەساسی بە رەسمی ناسینی مافی دیاری کردنی چارەنووس بۆ گەلی کورد و هەڵسەنگاندنی دەقیقی پارسەنگی هێزەکان بێت بە جۆرێک کە رێگا بە داسەپاندنی دیکتاتۆریی موجاهیدی لە داهاتوودا نەدرێت .

ج – تەیفی رێکخراوە دێمۆکرات و کۆماری خوازەکان :

ئەم تەیفە لە رێکخراوە ئێرانییەکان زۆر ناهەمگون، موتەناقز و بەربلاون , خسووسییەتی هاوبەشی ئەو جەرەیاناتە لەوە دایە کە لە لایەکەوە کۆماری خوازان و لە لایەکی دیکەوە موخالیفی دروشمی رووخاندنی کۆماری ئیسلامی ئێرانن . بەڵکوو داواکاری ئاڵ و گۆڕی دێمۆکراتیکی ئەوتۆن ، کە کۆماری ئیسلامیش خۆی وەکوو یەکی لە پێک هێنەرانی ئەم ئاڵ و گۆڕە بێتەگۆڕێ .دروشمی سەرەکی ئەوان لە هەل و مەرجی ئێستادا لەجێی رووخاندنی کۆماری ئیسلامی هەڵبژاردنی ئازادە . بە گشتی تەیفیرێکخراوە کۆماری

خوازەکان بەشی هەرە ریفۆرمیستی بزووتنەوەی ئازادیخوازیی ئیران پیکدینن . هەڵویستی ریکخراوە کۆماری خوازەکان بە نیسبەت مەسەلەی کوردەوە یەك دەست نیە , بەڵکو جیاوازی زۆر کەیفی و بەرچاوی تیدایە .باڵیچەپی ئەو تەیفە لایەنگری لە داخوازی خودموختاری دەکات و بەو نیسبەتە مافی رەوای گەلەکەمان بەرەسمی دەناسن . بەلام باڵی راستی ئەو تەیفە خودموختاریش بە داخوازیکی لاوەکی لە بزووتنەوەی ئیران دا دەزانیٚ . لە بەر ئەوە مەگەر بە زۆر دەنا دان بە مافی زەوت کراوی گەلەکەمان دا نانین .لامان وایە بزووتنەوەی کورد دەبیٚ تیٚبکۆشیٚ سەرنجی سەمپاتیانەی ئەو تەیفە لە ریکخراوە ئیرانییەکان بە گشتی بۆ لای خەباتی حەقخوازانەی خۆی رابکیشیٚ و تا ئەو جیگایەی کە دەکریٚ بۆ ناساندنی زیاتری مەسەلەی کورد لەم ریکخراوانە کەڵك وەربگریٚ .

د – ریکخراوە چەپییەکان : ئیمە ریکخراوە چەپییەکان بەوانە دەڵیین کە تا ئیستاکەش هەر لە سەر ریبازی مارکسیستی پیٚدادەگرن و بە زانستی رزگاریی چینی کریکاری دەژمیرن . ریکخراوە چەپییەکان ئەگەر حیزبی کۆمۆنیستی ئیرانی لیٚدەرکەین زۆر کز و لاواز و بیٚدەسەلاتن . هەر بۆیەش هەڵویستەکانیان بە زۆری دوورە لە هەستی بەرپرسایەتی . سەرەکیترین نوختە زەعفی ریکخراوە چەپییەکان بە گشتی لە مەکتەبی و فیرقەیی بوونیان دایە . بە واتایەکیتر کەمتر وەکوو ریکخراویکی سیاسی دەجوولینەوە, بەڵکوو زیاتر وەك فیرقەیەکی ئارمانخواز دینە بەرچاو . ئەو ریکخراوانە تا ئیستاش بە دوای هەموو ئەزموونەکانی ئەم دواییيانەی بزووتنەوەی کۆمۆنیستی لە ئاستی جیهانیدا نەیانتوانیوە لە نیوان ئارمانخوازیی ئیدئۆلۆژیك و ریبازی سیاسی کە بە پیی هەل و مەرجی سیاسی , پارسەنگی هیزەکان و ئیمکاناتی واقیعی بۆ گۆرانکاری دادەنریٚ و مەسەلەی سەرەکی تییدا دەسەلاتی سیاسی و وەدەست گرتن و پاراستنییەتی , پیوەندییەکی ئوسولی پیك بینن . بە هەر حاڵ ریکخراوە چەپییەکان سەرەرای هەستی شۆوینیستییان بە کردەوە بەرامبەر بە کورد , بە رەسمی مافی دیاری کردنی چارەنووسی گەلان بە

دەستی خۆیان، دەسەلمێنن . هەروەها خوازیاری رووخاندنی کۆماری ئیسلامی و هاتنە سەر کاری حکومەتێکی دیمۆکراتیکن . ئەم دوو مەسەلەیە دەتوانن ببنە بناغەی پێوەندی دۆستانەی بزووتنەوەی کورد و رێکخراوە چەپی‌یە ئێرانی‌یەکان . ئێمە تێدەکۆشین بەرە بەرە لە گەڵ ئەم رێکخراوانە لە سەر ئەساسی حقووقی بەرابەر و رێزگرتنی دوو لایەنە (احترام متقابل) دۆستایەتی دابمەزرێنین .وا بزانم بە گشتی باسی رێکخراوە ئێرانی‌یەکانم کرد. ئێستا با بگەرێینەوە سەر رێکخراوە کوردستانی‌یەکان . رێکخراوە کوردستانی‌یەکانیش دەکەین بە دوو بەشەوە : رێکخراوە کوردستانی‌یەکانی پارچەکانی دیکەی کوردستان وەکوو عێراق , تورکیە , سووریە و رێکخراوە کوردستانی‌یەکانی کوردستانی ئێران .

یەکیەتی شۆڕشگێڕانی گەلی کوردستان لایەنگری جووڵانەوەی رزگاری‌خوازی گەلی کوردە لە هەموو پارچە دابەش کراوەکانی کوردستان بۆ وەدەست هێنانی مافی دیاری کردنی چارەنووس . لە سەر ئەم ئەساسە هەوڵ دەدات پێوەندی‌یەکی قووڵ و دۆستانە دابمەزرێنێ لە گەڵ هەموو رێکخراوە پێشکەوتنخوازەکانی کوردستانی لە هەموو پارچەکانی کوردستان .

سەبارەت بە هێزە کوردستانی‌یەکانی ئێرانیش لە پێش دا دەبێ جارێکی دیکە لە سەر زەرووڕەتی پێکهێنانی بەرەی کوردستانی هەروەك خاڵێکی ستراتژیك قامك دابنێین . لەم روانگەشەوە سەیری هێزە کوردستانی‌یەکان بکەین .بەو مانایە کە ئێمە دەبێ سەرەڕای هەموو ئیختلافاتی سیاسی کە دەکرێ لە گەڵ هەر هێزێکی کوردستانیش بمانبێ , هەڵویستی دۆستانەمان لە بەرامبەریان دا لە بیر نەکەینەوە .هەڵبەت ئێمە واقیع بینانە تەماشای رووداوەکان دەکەین و بە باشی دەزانین کە لە سەر رێگای پێك هێنانی بەرەی کوردستانی زۆر تەگەرەی واقیعی سیاسی و غەیری واقیعیش بەدی دەکرێ .
ئەرکی ئێمە شاردنەوەی ئیختلافاتی سیاسی نیە .بەڵکوو تێکۆشان بۆ دەست نیشان کردنی خاڵە سەرەکی‌یە هاوبەشەکان و پیشان دانی ئەم راستی‌یەیە کە دەکرێ لە ناکۆکی‌دا یەکگرتن هەبێ . بە هەر حاڵ بە خۆشی‌یەوە ئێمە لەگەڵ

حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران کە یەکێك لە هێزە سەرەکیەکانی بزووتنەوەی رزگاری‌خوازی گەلی کوردە , پێوەندی دۆستانەمان هەیە و هەولْ دەدەین ئەم پێوەندی‌یە زۆر زیاتر و قوولْتریش بکەینەوە . ئەوەندەی کە بۆ ئێمە وەکوو یەکیەتی شۆڕشگێڕانی گەلی کوردستان دەگەڕێتەوە , پێمان وایە و هەولْیش دەدەین کە لە داهاتوودا لە پێناوی گەشە دان بە بزووتنەوەی رزگاریخوازانەمان بە رێککەوتنی ستراتژیك لە گەلْ حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێران بگەین . رێککەوتنێکی ئەوتۆ کە ببێتە بەردی بناغەی پێکهێنانی بەرەی کوردستانی .بە بڕوای ئەمن دوو مەرجی سەرەکی بۆ گەیشتن بەم رادە لە تەوافق هەیە :

یەکەم – یەکیەتی‌مان لە داهاتوویەکی نزیکدا ببێتە هێزێکی بە دەسەلاْت و کۆمەلاْیەتی کە لە نێو دلْی کۆمەلاْنی خەلْکی کوردستان دا جیْ و شوێنی دیاری هەبیْ .

دووهەم – لە سەر مەسائیلی ستراتیژی – تاکتیکی جوولاْنەوەی کوردستان بۆچوونەکانمان زیاتر لێك نزیك بکەینەوە . پەیامی رادیۆیی سکرتێری گشتی حیزبی دیموکرات بەرێز کاك دوکتور سەعید بە بۆنەی 25ی گەلاوێژەوە ,ئەو جێگایەی کە باسی مافی میللی و مەسەلەی کورد بە گشتی دەکات هەنگاوێکی بە نرخە لەم بوارەدا .

ئەمما سەبارەت بە کۆمەلْە , کۆمەلْە رێکخراوێکی کوردستانی‌یە لە نێو حیزبێکی سەراسەری ئێرانی‌دا. ئەم وەزعە خۆی مەوقعییەتێکی موتەناقز بۆ کۆمەلْە پێك دێنیْ کە بووەتە موشکلی نێوخۆیی خۆشیان . بە هەر حالْ ئێمە لە گەلْ کۆمەلْە دوو بۆچوونی بە تەواوی جیاوازمان لە سەر مەسەلەی کورد هەیە . بە داخەوە کۆمەلْە هیچ نرخێك بۆ خەبات لە رێگای رزگاریی میللی گەلی کورد دانانێت و بە ئیتهامی "ناسیونالیسم" هێرشی سیاسی دەکاتەسەر . بەو حالْەشەوە ئێمە پێمان وایە دەکریْ لە سەر پرێنسیپە گشتی‌یە سیاسی‌یەکان هاوکاریی دۆستانەمان لە گەلْ کۆمەلْە هەبیْ و بەش بە حالْی خۆمان لەم رێگایەدا هەنگاو دەنێین .

پرسیاری پێنجەم – دوایین پرسیار ئەوەیە کە وەزعی کۆماری ئیسلامی و خەباتی رزگاریخوازانەی ئێران چۆن دەبینی ؟

وەلاّم – ئەورۆکە هەر ولاّت و رێژیمێکی سیاسی بە پێوانەی دیمۆکراسی و رادەی پێشکەوتنی ئابووری و هەروەها کۆمەلاّیەتی هەلّدەسەنگێنن.کۆماری ئیسلامی ئێران رێژیمێکی دژی گەل و کۆنەپەرستی سەدە نێوەنجی‌یە کە بە گشتی لە گەلّ رەوتی پێشکەوتنی جیهانی لە ناکۆکی دایە . ئەگەر بمانەوێ بە معیارەکانی سەرەوە و یەك بە یەك باسی رێژیم بکەین , دەلّێین : کۆماری ئیسلامی رێژیمێکی دیکتاتۆری سەرەرۆیە کە بوون و مەوجوودییەتی لە گەلّ ئازادی و ئازادیخوازی ناتەبایە . لە باری ئابووری‌یەوە بەرنامەی پێنج سالّەی رەفسنجانی نەك هەر هیچ پێشکەوتنێکی ئابووری بە دیاری نەهێناوە , بەلّکوو تەوەرووم و گرانی بە راستی سەرسوڕهێنەرە . ئەم رێژیمە زەرفییەتی ئەوەی نیە کە ئابووری‌یەکی پێشکەوتوو و مودێرن ئیدارە بکا . لە باری کۆمەلاّیەتیشەوە نەك هەر هیچ ئازادی‌یەکی کۆمەلاّیەتی بەدی ناکرێ بەلّکوو بە زۆری سەرنێزە بە کرێگیراوانی رێژیم دەیانهەوێ ژیانی سەدەکانی نێوەنجی بە کۆمەلاّنی خەلّکی ئێران تەحمیل بکەن . بە گشتی و بە کورتی ئێمە لەو باوەڕەدانین کە رێژیمێکی ئەوتۆ بتوانێ لە گەلّ رەوتی مێژوو خۆی تەتبیق بدات و بە راستیش رێژیمی کۆماری ئیسلامی زەرفییەتی هیچ چەشنە ئالّ و گۆڕێکی بە روالّەت دیمۆکراتیك و پێشکەوتنخوازانەشی نیە . جا کە وابوو , راست و دروست ترین و واقیعی ترین دروشمی سەرەکی لە بەرامبەر ئەم رێژیمەدا تەنیا رووخان و لە نێو بردنیەتی . ئەوانەی پێیان وایە کە ئەم رێژیمە دەتوانێ ئالّ و گۆڕی دیمۆکراتیك پێك بێنێ و یا خۆ مل کەچ بکات بۆ ویستی کۆمەلاّنی خەلّك لە رێگەی هێمنانەوە , یا بەرژەوەندی تایبەتی‌یان لەم هەلّوێستەدا هەیە ، یا خۆیان و کۆمەلاّنی خەلّك فریو ئەدەن . دیارە کۆمەلاّنی خەلّکی ئێران هیچ تەوەهومێکیان سەبارەت بە رێژیم نیە و هەر کات دەرفەتیان بۆ برەخسێ ئەوا بە شێوەی جۆراوجۆر رق و بێزاری خۆیان لەم رێژیمە پیشان دەدەن . خۆپیشاندانەکانی ئەم دوایی‌یانە کە گەورەترین شارەکانی ئێرانی

گرتەوە ، خۆی نیشانەی ئەم راستی‌یەیە . بەلاّم زۆر روونە کە ریّژیمیّکی ئاوا دژی گەلی و هەتا ددان موسەللەح بە هاسانی لە ناو ناچیّت , بەلّکوو پیّویستە ویّرای ئیعترازی کۆمەلاّنی خەلّك , هیّزی پیّشەنگ و پیّشرەوی خەلّك ئەوەندە بە دەسەلاّت و بە نفووز بیّت کە تەنگ بە ریّژیم هەلّچنیّ . هەلّبەت ئەمە خۆی سەرەکی‌ترین خالّی لاوازی خەباتی ئازادیخوازانەی ئیّرانە . بە داخەوە لە ئەمرۆی ئیّران دا نە هیچ هیّزیّکی سیاسی بە تەنیا دەتوانیّ ریّژیم بڕوخیّنیّ و نە بەرەیەکی پیّشکەوتنخواز پای گرتووە کە بکریّ هیوای پیّ ببەستین . بە بڕوای ئەمن ئەرکی سەرەکیی هیّزە ئیّرانی‌یە پیّشکەوتنحوازەکان ئەوەیە کە بەرەیەکی دیمۆکراتیك – نیشتمانی پیّك بیّنن . لە سەر بناغەی رووخاندنی کۆماری ئیسلامی و دامەزراندنی دەولّەتیّکی کاتی بە وەزیفەی دابین کردنی دیموکراسی و ئازادی , بە مانای تەواوی ئەم دوو وشەیە .

بە کورتی ئەمرۆ لە ئیّران دا هەل و مەرجی عەینی بۆ رووخاندنی کۆماری ئیسلامی ئامادەیە بەلاّم باری زەینی بە مانای ئالترناتیوی دیّمۆکراتیك بۆ جیّگیری ریّژیم نەك هەر ئامادە نیە , بەلّکوو بە داخەوە ئاسۆیەکی روونیشی بۆ بەدی ناکریّ . بەو هیوایەی کە هەرچی زووتر کۆمەلاّنی خەلّکی ئیّران بە ئاواتی خۆیان کە ئازادی و دیمۆکراسی و عەدالّەتی کۆمەلاّیەتی‌یە بگەن .

ئیتر سوپاستان دەکەم

لە خۆ گرتوو پێکهاتووە. یەکیەتیمان بەهۆی ئەوەوە کە لە دڵی
هەلومەرجی شۆڕشگێرانەی خەباتی گەلی کورد هەڵقوڵاوە و داخوازی و
ڕێبازو و دروشمەکانی ڕەنگدانەوەی ڕاستەقینەی
بارودۆخی ئەمڕۆی خەباتی ڕزگاریخوازانەمانە، هێزێکی ڕەسای
سیاسییە کە هەر زۆر زوو جێی خۆی لە دڵی کۆمەڵانی خەڵکی کوردستاندا
دەکاتەوە. هەر ئێستاکەش دەتوانم بە ڕاشکاوی بڵێم کە لە باری سیاسییەوە
یەکیەتی شوێنی دیار و ڕووی لە بزووتنەوەی شۆڕشگێرانەی کوردستانی
ئێراندا ناوە. ئەوەی کە ئێستا بۆ پێشهێنانی بەرەی کوردستانی ئ
ە وەدەس هێنانی مافی دیاری کراوی چارەنووس بە بەرەبەرە دەبێتە
دروشمی بەرەی هێزە سیاسییەکانی کوردستانی ئێران و دەبێتە داخوازی
بەرەی کۆمەڵانی خەڵک خۆی لە خۆی دا پێشاندەری ڕاستی دروشمی
دروشمەکانی ئێمەیە. ئێوە باش دەزانن کە لە کوردستانی ئێران ئەوە
بۆ یەکەم جار یەکیەتی شۆڕشگێرانی کوردستان بوو کە بە تازەیەوە
هەڵگری ئەم دروشمانە بووە و ڕێچەشکێنی ئەوەی کورداوەتی و کوردستانی بوونی
ڕاستەقینە بووە و هەرواش دەمێنێتەوە. مەبەستم لە کورداوەتی و کوردستانی
بوونی ڕاستەقینە ئەوەیە کە بەداخەوە تا ئێستاش هێزە پێشکەوتووخوازەکانی
کوردستانی ئێران هەم خۆیان بە ئێرانی زانیوە و هەم کوردستانی. وە
هەر بەو پێیەش هەڵوێست و دروشمیان لەبەرچاو گرتووە. ئێمە دەمانەوێ
ئەو سامە بشکێنین و بە ڕاشکاوی بڵێین: کوردین و خەڵکی وڵاتی داگیرکراوی
کوردستانین. هەڵوێستمان لەسەر ئەو بنەمایە دیاری دەکەین، بە بێ
ترس و لەرزی سیاسی لەوەی کە پێمان بڵێن تەجزیەتەڵەب.

دەفتەری ڕاگەیاندنی یەکێتی شۆڕشگێڕانی کوردستان
خەزەڵوەری 2704ی کوردی – نوامبری 2004ی زایینی